

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedry pedagogiky

Bakalářská práce

**JIHOČESKÉ DIVADLO – JAKO FENOMÉN TRÁVENÍ
VOLNÉHO ČASU**

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Autor práce: Alena Čechová

Studijní obor: Vychovatelství – Pedagogika volného času

Ročník: 3.

Forma studia: Kombinovaná

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Karlu Ochozkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah	
ÚVOD	5
1 Historie divadla	7
1.1 Vznik a vývoj divadelnictví v Českých Budějovicích	7
1.2 Jihočeské národní divadlo	9
1.3 Obnovení stálého divadla	10
1.4 Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích	13
2 Pedagogicko-psychologický aspekt	15
2.1 Volný čas	15
2.1.1 <i>Výchova ve volném čase a k volnému času</i>	18
2.1.2 <i>Funkce výchovy</i>	20
2.2 Socializace	22
2.2.1 <i>Kultura</i>	23
2.2.2 <i>Kultura jako umění</i>	25
2.3 Výchova k umění – estetická výchova	26
2.4 Význam divadla	29
3 Opera a její životnost	31
3.1 Umění a společnost	31
3.2 Hudba a zpěv	32
3.3 Opera	34
3.4 Romantická a moderní opera	36
3.4.1 <i>Znaky moderní opery</i>	37
3.4.2 <i>Znaky romantické opery</i>	38
3.5 Divácká opera	39
4. Jihočeské divadlo a jeho návštěvnost	41
ZÁVĚR	44
Seznam literatury	45
Internetové zdroje	49
Přílohy	51
Příloha č. 8 – Mé osobní působení v Jihočeském divadle	55
Abstrakt	67
Abstract	68

ÚVOD

Člověka provází životem mnoho věcí, skutečností, pocitů, činností. Některé jsou přechodné, jiné jsou nedílnou součástí celého života a člověk se s nimi setkává každý den. Mezi takové skutečnosti patří i umění. Má důležitou a mimořádnou úlohu, jelikož v celé své historii je těsně spjato s lidskými životy a odráží se v něm obecně dění v celé společnosti. Pro mnohé z nás je umění jistým prostředkem k vyjádření svých pocitů, k seberealizaci, ke společenskému zapojení. Nicméně pro lidstvo je umění nositelem historických informací, vyjadřuje nejhlubší sféry lidského ducha a v jakékoli době zůstává živé a plodné.

Téma mé bakalářské práce bylo pro mne jasné již s prvním dnem studia na Teologické fakultě. Vybrala jsem si Jihočeské divadlo, protože v něm již dlouhý čas pracuji a domnívám se, že si tuto pozornost zaslouží. Spojitost divadla a volného času dětí i dospělých je nasnadě, ač se s divadlem děti mohou setkávat i v rámci vyučování na základních a středních školách. Avšak pro každého člověka je důležité poznávat možnosti umění již od nejútlejšího věku a tuto možnost by mu měla dávat především rodina.

Cílem mé bakalářské práce je zmapovat situaci Jihočeského divadla z pohledu historického a z pohledu návštěvnosti se zaměřením na operu.

Mé zkušenosti s volným časem dětí nepramení pouze z oblasti divadelní, ale také z vlastního působení v základní umělecké škole, kde jsem působila jistý čas jako učitelka zpěvu. Zde děti v rámci výuky a estetické výchovy neabsolvovaly pouze individuální a skupinové hodiny ve škole samotné, ale také navštěvovaly, jako členové Hudebního klubu při základní umělecké škole, různé koncerty a divadelní představení.

Další zkušenosti mám samozřejmě jako matka, dnes již šestnáctiletého syna. Od malička jsem se ho snažila vést k hodnotnému trávení volného času. Navštěvovali jsme pohádková představení v Malém divadle, posléze hrál na klavír v základní umělecké škole, věnuje se sportu, kreslení, navštěvujeme divadla, muzikály, výstavy a různé koncerty.

Svou práci jsem zaměřila na Jihočeské divadlo, kde se spojuje několik druhů umění a dohromady dávají ucelený obraz. Při psaní jsem vycházela jak ze svých zkušeností, jako dlouholeté členky operního sboru, tak z nastudovaných materiálů týkajících se historie divadla, dějin umění, problematiky pedagogiky a psychologie, hudební psychologie, psychologie umění, sociologie, estetiky a hudební nauky.

V jednotlivých kapitolách se budu věnovat nejprve historii Jihočeského divadla, následně pedagogicko-psychologickým aspektům, kde bych chtěla objasnit problematiku volného času, socializace, výchovy k umění a významu divadla.

Ve třetí kapitole se budu věnovat tématu, který je mi z hlediska mého profesního zaměření nejbližší, tedy problematice opery a očekávání diváka. Již delší dobu mne, v souvislosti s mým zaměstnáním, napadaly různé otázky, na které jsem jen těžko hledala odpovědi. Avšak díky této bakalářské práci se mi dostala do ruky kniha hudebního skladatele Čestmíra Gregora, ve které jsem našla mnoho odpovědí na své otázky a potvrdily tak mé názory na oblíbenost a životnost opery.

Poslední kapitola obsahuje aktivity Jihočeského divadla ke zvýšení návštěvnosti a přehled návštěvnosti za určité období.

1 Historie divadla

V této kapitole bych se chtěla dotknout základních dějinných bodů ve vývoji a životě Jihočeského divadla. Jeho vzniku, proměn, těžkostí i úspěchů. Při svém pátrání po historii Jihočeského divadla jsem si uvědomila, že je velmi bohatá. Pro potřeby této bakalářské práce ji však popíšu jen v jejích nejzákladnějších momentech.

1.1 Vznik a vývoj divadelnictví v Českých Budějovicích

V blízkosti městské brány, z níž vedla silnice směrem na Linec, vlastnil pivovar od roku 1674 několik objektů, které sloučil a kde vybudoval kůlny k úschově vozů, sudů a potřeb pivovaru. Pod těmito kůlnami záhy vybudoval ležácký sklep a lednice.¹

Počátky divadla v Českých Budějovicích se datují již rokem 1763, kdy tehdejší budějovický krajský hejtman Leopold von Berthold dal adaptovat nadzemní část pivovaru na jednoduché divadlo, a to na podnět městského fyzika Ignáce Hartla. Od konce 18. století byla budova využívána také pro bály, které získávaly stále více na oblíbenosti.²

V roce 1806, po bitvě u Slavkova, sloužila budova jako lazaret pro raněné řadové vojáky a také jako sklad obilí. Teprve roku 1812 se do budovy opět vrátil divadelní provoz. Působily zde divadelní skupiny, které se snažily nalákat měšťanskou společnost na svá představení. Ta však trpěla pocitem odporu vůči budově bývalého lazaretu.³

Nový ředitel divadla Jiří Schantroch v roce 1814 upozornil na špatný provozní stav budovy a její sešlost. Byla ustanovena komise, která konstatovala havarijní stav divadelní budovy, avšak ohledně žádané přestavby se roky nic nedělo. Až po nástupu

---

¹ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 7

² Srov. JANOTA, D.; KUČERA, J., P. *Malá encyklopedie české opery*. Praha: Paseka, 1999, s. 43

³ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 7

Vincence Strandla, coby nového purkmistra, se divadlo konečně dočkalo přestavby. Podle plánu ing. Martina Schmidtschlägera proběhla desetiměsíční rekonstrukce, která byla ukončena v prosinci 1819. Nová budova divadla byla otevřena představením Schröderova Praporčíka, jež hráli místní němečtí ochotníci. Divadelní společnost, kterou vedla po svém muži Tereza Schantrochová, hrála střídavě v Českých Budějovicích, Teplicích a Karlových Varech. Měli v repertoáru významné opery (Don Juan, Kouzelná flétna) i činoherní díla různých autorů (Schiller, Lessing a další). Česká představení se však ještě nemohla prosadit, protože šlo převážně o německou nadvládu, a hry v českém jazyce se krajskému úřadu dlouho povolit nechtělo.⁴

První české představení uvedla v přebudovaném divadle až roku 1834 společnost, jejíž vedení převzal po zesnulé Tereze Schantrochové (1828) její synovec. Byla to Štěpánkova hra Čech a Němec. Avšak až památný večer 22. dubna 1856 je považován za počátek české budějovické divadelní tradice. Toho večera před zdejším publikem zahrál svou poslední divadelní roli Josef Kajetán Tyl. Byl už nemocný a vyčerpaný, ale představení Chudý kejklíř, jehož byl autorem, s vypětím všech sil dohrál.⁵

Nová kapitola v životě města a budějovického divadla nastala v roce 1918, kdy zde německá společnost, které patřily už po sedm let hlavní zimní sezóny, zahrála své poslední představení a vrátila se zpět do Lince. A právě v této době vzrůstá touha českého obecnstva po stále české společnosti, která by sídlila v českobudějovickém divadle a mohla vyjíždět i do jiných měst. Odvážné představy dostaly konkrétní podobu a bylo rozhodnuto o založení Jihočeského národního divadla.⁶

---

⁴ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990,, s. 10

⁵ Srov. *O divadle* [online]. České Budějovice: JD, © 2002– 2009 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/o-divadle>>

⁶ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 15

1.2 Jihočeské národní divadlo

Družstvo Jihočeského národního divadla vzniklo dne 15. ledna 1919 a jejím předsedou byl MUDr. Bohumil Růžička. Fungovalo jako akciová společnost k provozování divadelní činnosti na českém jihu.⁷

Ředitelem divadla se stal Karel Dostal, který byl uznáván pro svou uměleckou práci i zkušenosti z přímé divadelní činnosti. Ve velmi krátké době byly založeny tři soubory – činohra, opera a opereta – především ze členů společnosti Východočeského divadla vedeného Bedřichem Jeřábkem. Dne 6. září 1919 bylo provedeno v budově divadla první představení, které zahájilo první českou divadelní sezónu. Tímto představením byl Smetanův Dalibor.⁸

Ohlas na představení a celý památný zahajovací den byl obrovský. Divadlo zahajovalo svou činnost velikými plány, avšak budova divadla byla nedostačující a nedokázala krýt režii provozu. I složení souborů bylo předimenzované a rozumné posouzení při jejich sestavování jaksí chybělo. Veškeré žádosti o podporu u zřizovatelů však byly marné. Tím pádem soubory zápasily o obecenstvo a snižovaly se k uvádění bezcenných operet, aby nadběhly divákům.⁹

Členové družstva neměli odborné zkušenosti, a proto neměli ani pochopení pro umělecké záležitosti a často zcela nevhodně zasahovali do divadelního provozu. Brzy došly prostředky na výplaty a materiál na scénické výpravy. Následkem této situace ředitel Karel Dostal odstoupil. Ale ani jeho nástupci – Rudolf Kautský (v JND 1920 – 1922) a Karel Veverka (1922 – 1925) – nepřinesli divadlu podstatné zlepšení. V této nelehké době slavila úspěchy opera. Uvedla proslulý cyklus Smetanových oper, se kterými seznámila celé jižní Čechy. Budějovická opera hostovala v mnoha městech, nejen jihočeských, jako např. v Teplicích, Ústí nad Labem, Žatci, Náchodě, Mladé Boleslavi, Jičíně, Písku, Pelhřimově a v Táboře. Avšak i provoz těchto ekonomicky náročných představení byl jedním z důvodů další katastrofy.¹⁰

---

⁷ Srov. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984, s. 129

⁸ Srov. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009, s. 9

⁹ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 16

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 18

Roku 1925, na počátku doby stabilizace a prosperity, byl ředitelem divadla kapelník Rudolf Piskáček, operu vedl J. Fiala a činohru S. Langer. S divadlem začíná spolupracovat významná osobnost, tehdy mladý gymnaziální profesor PhDr. Josef Stejskal. Jeho přínosem pro divadlo byl velký cit nejen pro umění a jeho perspektivy, ale i schopnost bojovat s každodenními existenčními starostmi divadla.¹¹

Hospodářská krize se rozrostla a celkový úpadek se projevil i v kulturním dění. Divadlo v následujících letech prošlo mnoha organizačními změnami. Dne 1. ledna 1928 dostává od tehdejšího ředitele Jana Hubáčka, se souhlasem městské rady, tříměsíční výpověď opera. Definitivní výpověď opera dostává začátkem roku 1929. Po ní následovala opereta. Jen díky mimořádné subvenci ministerstva školství se udržela činohra, avšak divadlo se topilo v dluzích. Město nechťelo přijmout zodpovědnost za své divadlo a odmítalo vyslyšet četné žádosti o jeho záchranu. Situace se vyhrotila na tolik, že soubor Jihočeského národního divadla byl rozpuštěn a do prázdné divadelní budovy se opět vrátila německá společnost.¹²

1.3 Obnovení stálého divadla

V sezóně 1931 – 1932 dostaly České Budějovice opět stálé divadlo a jeho vedením byl pověřen podnikatel Jindřich Jeřábek. Protěžoval především operetu, činohra měla jen lživě přihrávat a operu zastupovaly hostující společnosti z Plzně a Olomouce.¹³

V sezóně 1933 – 1934 se konečně Jihočeského národního divadla ujímá město a přebírá zodpovědnost za jeho provoz. Hrála se představení lepší i horší – těch bylo bohužel více. Po úmrtí ředitele Bedřicha Jeřábka přebírá divadlo jeho žena Monika. Novým intendantem se stal PhDr. Josef Stejskal a divadlo tím získává do vedení člověka, který se nesmířil s průměrností a všedností.¹⁴

---

¹¹ Srov. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009, s. 15

¹² Srov. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984, s. 132-133

¹³ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 22

¹⁴ Srov. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984, s. 134-135

Dr. Stejskal byl člověk bojovného srdce a i přestože divadlo procházelo nelehkými lety (1935 – 1937) a ocitlo se opět na pokraji krize, dokázal ho povznést a svým dramaturgickým působením získat ztracené obecenstvo. Měl přehled o světové kultuře, všeobecné vzdělání a organizátorský um. I ředitelka Monika Jeřábková brzy pochopila, jak cenného člověka pro divadlo získala, a snažila se podpořit příznivou atmosféru v divadle; uznala kolektivní smlouvy se zaměstnanci a včas platila gáže. Ve zvýšeném provozu divadla se však stále více projevuje nedostatečnost budovy, která chátrá. Potrhané podlahy, nevyhovující šatny herců, neexistující zkušebny a skladové prostory pro kulisy, málo míst pro diváky. To byly důvody, proč byl, zatím neoficiálně, požádán arch. Jan Šesták z Prahy o vypracování návrhu na nové divadlo.¹⁵

Jihočeské národní divadlo zakládá tradici působení v celém Jihočeském kraji svým hostováním v dalších jihočeských městech. České Budějovice se stávají v roce 1938 pohraničním městem díky Mnichovské smlouvě.¹⁶ Politická situace vygradovala a malověrnost publika se odrazila v návštěvnosti. Ani dr. Stejskalovi se nakonec nepodařilo prosadit své pokrokové myšlenky a 5. ledna 1939 z divadla odchází. Vedení se ujal Jan Schützner. Avšak na žádost Jihočeského národního divadla se opět vrací a přebírá nelehký úkol, když přijímá funkci dramaturga.¹⁷

Divadlo pořádá zájezdy po jižních Čechách a razí heslo udržení divadla. Zásah Němců byl neodvratný, protože si uvědomovali vzdor českého národa. V roce 1940 zabrali budovu divadla, přestavěli ji a zahájili činnost německého Deutsches Stadt-Theater Budweis.¹⁸

Jihočeské národní divadlo zahájilo další sezónu v Táboře, podnikalo zájezdy do bližších i vzdálenějších měst a zároveň dr. Stejskal obnovil činnost českého divadla v budějovickém sále „Na Rychtě“, kde byl tiše podporován českými úředníky.¹⁹ Ředitelka Monika Jeřábková zahynula v koncentračním táboře v Ravensbrücku 31. ledna 1944. Dr. Josef Stejskal byl i nadále bojovník za český lid a netajil se odporem vůči fašismu. Pracoval v odbojové ilegální skupině. Gestapo dr. Stejskala

---

¹⁵ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 25 - 26

¹⁶ Srov. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009, s. 26

¹⁷ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 28

¹⁸ Srov. JANOTA, D.; KUČERA, J., P. *Malá encyklopedie české opery*. Praha: Paseka, 1999, s. 43

¹⁹ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 28

zatklo 4. června 1942 a dne 16. června 1942 byl v Táboře popraven.²⁰ V září 1944 byla zakázána veškerá divadelní představení a všichni čeští herci byli nasazeni na manuální práce.²¹

Divadelní soubor působil v Táboře až do roku 1945. Dne 12. května 1945 se vrací zpět do Českých Budějovic. Budova divadla byla po bombardování (březen 1945) v troskách. Zahájení nové éry proběhlo v Besedě Gorkého představením Vassa Železnovová s Růženou Novákovou v titulní roli.²²

Základní kámen nového divadla byl položen v rámci velké kulturní slavnosti dne 21. října 1945 a činohra při té příležitosti zahrála Čapkovu Matku v režii Zvonimíra Rogoze. Historická budova divadla byla opravena a její provoz byl zahájen dne 26. října 1946 symbolicky Tylovým Chudým kejklířem. Stavba nového divadla v Českých Budějovicích byla však dlouhodobě odložena.²³

Nelze opomenout ani činnost budějovického divadla na přírodní scéně v Českém Krumlově. První představení se v této nádherné scénérii před Bellarií²⁴ odehrálo 14. června 1947. V režii Karla Konstantina zde byl uveden Shakespearův Večer tříkrálový. Hrací prostory navrhl divadelní architekt Joan Brehms. Tímto byla zahájena tradice Jihočeských divadelních festivalů v Českém Krumlově.²⁵

Únor 1948 dává divadlu nový směr divadelní zákon, který přináší jeho okamžité hospodářské zajištění. Zákon určuje divadlu právní postavení, které skoncovalo se soukromým podnikáním a umožňuje se mu umělecky a ideově vykrystalizovat.²⁶

V sezóně 1949 – 1950 se název divadla mění na Krajské oblastní divadlo, nachází se ve správě města a v jeho čele stojí Jaroslav Kulhánek. IX. sjezd KSČ vytyčil dramaturgickou linii a úkoly, které v KOD plnila především opera. Uváděla se i díla

---

²⁰ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 30

²¹ Srov. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009, s. 31

²² Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 33

²³ Srov. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984, s. 175

²⁴ **Bellarie** – letohrádek v českokrumlovské zámecké zahradě, před kterým se v současnosti nachází divadelní točna. Tento název byl poprvé použit 31. 3. 1708. (Obrázek viz. Příloha č. 9). *Bellarie* [online]. Český Krumlov: Státní hrad a zámek Český Krumlov, © 2006 – 2007 [cit. 2014-3-9]. Dostupné na WWW: <http://www.castle.ckrumlov.cz/docs/cz/zamek_zahrada_bellar.xml>

²⁵ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990 s. 37

²⁶ Srov. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009, s. 68

sovětských autorů, a to například Gorkého Měšťáci, Pogodinův Kremelský orloj, Azbukovo Setkání s mládím a další.²⁷ Svůj úspěch slaví činohra Jiráskovou Samotou, se kterou se zúčastnila v roce 1952 soutěže Divadelní žatva a získala cenu nejvyšší.²⁸

Krajské oblastní divadlo se věnovalo i výchově nejmladších diváků. Bylo zařazeno poměrně hodně her pro děti, především pohádky. Například Ladova pohádka Bubáci a hastrmani, Říhovy Dvě Maryčky, Stehlíkova Perníková chaloupka, Gabrowského Vlk, koza a kůzlátka.²⁹

Divadlo zformovalo novou operetu, chtělo z ní odstranit lehká díla a vrátit se ke klasické podobě reprezentované Straussem a Nedbalem. Její úroveň vzrůstala a diváci mohli zhlédnout Nedbalovu Polskou krev, Hervého Mam'selle Nitouche, Straussova Cikánského barona a další kvalitní operety. Šéfem a zároveň členem zpěvohry byl Áda Šmíd, který se staral o vše, co souviselo s provozem – repertoár, zkoušky i průběh představení.³⁰

1.4 Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích

Sezóna 1956 – 1957 přináší divadlu jeho nynější název – Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích. Vedení se ujal Otto Haas, umělecky významný, všestranný člověk. Právě Haasův sen, vybudovat v českokrumlovské zámecké zahradě před Bellarií otáčivé hlediště, dostal realistickou tvář. Dne 9. června 1958 zde byla uvedena inscenace Weisenbornovy Ztracené tváře a malá dřevěná točna se s přibližně šedesáti diváky roztočila. Joan Brehms postavil panoramaticky úchvatnou scénu a tento světový unikát začal psát své dějiny.³¹

V lednu 1959 je v Jihočeském divadle založen nový operní soubor, jehož vedení a dramaturgie se ujal nový dirigent Emil Křepelka. Stal se tak prvním šéfem opery. Svou éru operní soubor zahájil představením Střeček, jehož autor Antonio Spadavecchi

²⁷ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 40

²⁸ Srov. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984, s. 177

²⁹ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 41

³⁰ Srov. tamtéž, s. 42

³¹ Srov. tamtéž, s. 43 - 44

byl významným skladatelem a osobně České Budějovice i navštívil při třetí repríze svého díla. Ve stejném roce vzniká v Jihočeském divadle také samostatný baletní soubor, vedením byl pověřen Jiří Hoščálek. Zároveň se stal i choreografem JD.³²

K důležitým éram poválečné historie Jihočeského divadla patří mj. působení režisérů M. Macháčka v letech 1952 - 1956, O. Haase (1956 - 1959, pak pravidelný host) či M. Fridricha; v opeře éra dirigentů E. Křepelky a zejména K. Noska (1962 - 1986), v baletu M. Hojdyse (1962 - 1986).³³

Historická budova Jihočeského divadla byla z technických důvodů uzavřena v roce 1972 a činnost uměleckých souborů se přestěhovala do divadelního sálu Domu kultury ROH v Českých Budějovicích.³⁴ Současně soubory pořádaly mnoho zájezdových představení především v Jihočeském kraji. Budovu Jihočeského divadla, která je součástí památkově chráněného jádra města, bylo potřeba zachránit. Tento objekt byl přebudován podle návrhu ing. arch. Zdeňka Vávry a ing. arch. Jany Štefkové na nové komorní divadlo pro činohru a komorní operu. Jediná profesionální divadelní scéna v jižních Čechách oslavila v říjnu roku 1989 sedmdesáté narozeniny a v září 1990 se po dlouholeté přestávce vrací do své nově zrekonstruované historické budovy.³⁵

V současnosti Jihočeské divadlo obsahuje čtyři samostatně působící umělecká tělesa – činohra, opera, balet a loutkohra (od r. 2004). Činohru řídí Jana Kališová, operu Miroslav Veselý, balet Attila Egerházi a loutkohru Zdeněk Jecelín. Ředitelem Jihočeského divadla je Mgr. Jiří Šesták Ph.D. Zřizovatelem je město České Budějovice.³⁶

---

³² Srov. JANOTA, D.; KUČERA, J., P. *Malá encyklopedie české opery*. Praha: Paseka, 1999, s. 44

³³ Srov. *O divadle* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 20013-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/o-divadle>>

³⁴ Srov. JANOTA, D.; KUČERA, J., P. *Malá encyklopedie české opery*. Praha: Paseka, 1999, s. 44

³⁵ Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 153

³⁶ *Jihočeské divadlo* [online]. České Budějovice: Personální obsazení JD [cit. 2013-12-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/kontakty>>

2 Pedagogicko-psychologický aspekt

V následující kapitole bych se chtěla pokusit nastínit význam divadla z hlediska trávení volného času. Nejprve se pokusím vymezit pojmy volný čas, výchova k volnému času, výchova ve volném čase a podat krátký přehled této problematiky. Dále se budu věnovat socializaci, výchově k umění a významu divadla.

2.1 Volný čas

Vymezit volný čas je v dnešní době složitější, než by se na první pohled mohlo zdát. Volný čas by měl člověka rekreovat, dodat mu nové síly, energii a zážitky. Vyhranit však, které činnosti do volného času patří a které nikoli, tak úplně nemůžeme. Jsou lidé, kteří si vytvoří svého koníčka i z činností souvisejících s fyzickými potřebami, nebo dokonce s prací. Hranice rozlišení těchto činností se posouvají s moderní dobou, s měnícími se zájmy, finančními možnostmi, stejně tak jako s možnostmi časovými. „Činnosti ve volném čase nejsou ostře odděleny od her, činností učebních a pracovních. Někteří lidé se ve volném čase věnují tomu, co je pro jiné prací nebo učební činností, např. hudbě, práci na zahrádce, studiu jazyka. Činnosti ve volném čase mají herní ráz: silnou motivaci, silné emoční zabarvení aj.“³⁷

Pojem volný čas se v závislosti na svém historickém vývoji postupně vymezoval a konkretizoval. Jeho dynamika byla komplexně studována především od šedesátých let 20. století. Studium této tematiky teprve ukázalo, že volný čas obsahuje různé sbližující se stránky a součásti, navíc „se stále patrněji uplatňují pojmy, vycházející z volného času jako systému dobrovolně uskutečňovaných činností“.³⁸

První z několika definic volného času, které se zde pokusím předložit, definuje volný čas takto: „Volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk

---

³⁷ ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 291

³⁸ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13

nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“.³⁹

Čáp a Mareš říkají, že „volný čas je část lidského života, která je odlišena od pracovní doby a také některých částí mimopracovní doby: zpravidla se odečítá doba, kterou ztrácíme cestou do práce a z práce, uspokojováním biologických potřeb (zejména spánku a přijímáním potravy), vykonáváním domácích prací a osobní hygienou.“⁴⁰

Podle Pedagogiky volného času je „volný čas možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“⁴¹

Volný čas chápeme jako čas, se kterým můžeme individuálně naložit dle svých představ. Tedy dle Wolfganga Nahrstedta je to „individuálně volně disponovatelný čas.“⁴²

Pedagogický slovník přináší definici volného času v tomto znění: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“⁴³

Co si pod pojmem volný čas můžeme představit?

Běžně se s volným časem pojí „odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti... a další časové ztráty“.⁴⁴

Otázky volného času jsou spojené se schopnostmi umět trávit volný čas a umět hospodařit s volným časem. Tyto schopnosti nejsou člověku vrozené, nýbrž se jim učí

---

³⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13

⁴⁰ ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 291

⁴¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 13.

⁴² NAHRSTEDT, W. Freizeitpädagogik, 222-223, In HIERDIES, Helmwart (Hg.) *Taschenbuch der Pädagogik*. Bd. 1. Baltmansweiler: Pädagogischer Verlag 1986, 222-235

⁴³ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 274

⁴⁴ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 13

již od raného dětství. Jako je tomu i v dalších souvislostech, základy dítěti dává rodina. „Děti napodobují své rodiče, ve značné míře přebírají jejich životní styl, a tedy i způsob trávení volného času. Neplatí to vždy bez výhrad...vliv rodiny, rodičů, sourozenců i dalších příbuzných je však obrovský a v každém případě velmi silně a trvale člověka ovlivňuje.“⁴⁵ Rodina formuje osobnost dítěte a jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí prvotním prostředím, ve kterém probíhá volnočasový život a výchova. Právě rodina začíná s výchovou a vzděláváním, zde vznikají první mezilidské vztahy a zakládá se hodnotová orientace. Zajišťuje dítěti pocit jistoty, protože zabezpečuje hmotné podmínky a poskytuje sociální ochranu.⁴⁶

Způsoby, jakými rodina vytváří u svých dětí návyky trávení volného času, jsou tyto:

- *Nápodoba a reprodukce* – společná účast dětí i rodičů na rodinných aktivitách přináší vzorce chování, které si děti přebírají za své. Nežádoucí nápodoba životního stylu rodičů je pak v případě, pokud rodiče předvádí svým dětem konzumní způsob trávení volného času, nudu, nicnedělání, nebo dokonce protispolečenské aktivity.
- *Uskutečňování individuálních a společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině* – děti jsou přirozenými pokračovateli aktivit svých rodičů, které pak rozšiřují. Výchovné působení se tím stává kontinuální.
- *Citlivé sledování a cílevědomé reagování na potřeby, zájmy a nadání dětí* – rodiče sami nabídnou a podpoří zájmové vyžití dítěte mimo rodinu.⁴⁷

Jedinec roste a v jeho vývoji se odráží další vlivy, které se podílejí na hospodaření s volným časem. Nemalou roli hraje v tomto směru škola, učitelé, vrstevníci, kamarádi, ale i sousedé, známí, hromadné sdělovací prostředky, literatura.

Jak naučit děti, mládež a i dospělé volný čas racionálně využívat?

Zabývají se tím instituce a organizace, jejichž působení je záměrné, plánovité, většinou dlouhodobé a má vymezený cíl – probíhá zde výchovné působení a hovoříme o pedagogickém ovlivňování volného času.⁴⁸

---

⁴⁵ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 10

⁴⁶ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 56

⁴⁷ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 62

⁴⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 11

2.1.1 Výchova ve volném čase a k volnému času

Pedagogickým ovlivňováním volného času se zabývá pedagogika volného času, a to buď jako jedna z oblastí výchovy, nebo jako vědní obor zabývající se teoretickými i praktickými aspekty výchovy ve volném čase.⁴⁹

Ve druhé polovině minulého století se postupně vyvinuly tři základní přístupy k výchovnému zhodnocování volného času dětí a mládeže:

- *Výchova mimotřídní, mimoškolní, mimovyučovací* – vycházející z organizačního zakotvení volnočasových aktivit dětí a mládeže.
- *Výchova ve volném čase, prostřednictvím aktivit volného času a k volnému času* – opírající se spíše o výsledky německých pedagogů volného času.
- *Výchova formální, informální a neformální* – uplatňující se především v dokumentech mezinárodních a zejména evropských institucí.⁵⁰

„Bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními i výchovně-vzdělávacími“⁵¹ – to je *výchova ve volném čase* podle J. Pávkové. Shoduje se s ní také B. Hájek, který tvrdí, že výchova ve volném čase je „bezprostřední naplňování volného času různými činnostmi“.⁵²

Výchova prostřednictvím aktivit volného času nabízí rozsáhlé, diferencované, přitažlivé a účinné možnosti. Odehrává se v určitém prostředí, kde se uskutečňují volnočasové aktivity, které mají charakteristické rysy výchovy ve volném čase: dobrovolnost, spoluúčast, zájmovost a časový prostor. Děti a mladí lidé ji mohou využívat buď spontánně z vlastní iniciativy, nebo za účasti dospělého vedoucího v roli animátora, který je činnostmi provází a sleduje jejich konkrétní potřeby. Takový vedoucí (animátor) má důležitou úlohu v pozitivním působení na rozvoj osobnosti a taktéž v preventivním působení žádoucím směrem na účastníky potenciálně ohrožené

---

⁴⁹ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 38

⁵⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. a kol. *Břetislav Hofbauer: Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, s. 59

⁵¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 18

⁵² HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 8

negativními vlivy. Důsledky předchozího negativního působení tak napravuje reedukací⁵³ a resocializací.⁵⁴

Výchova ve volném čase je úzce spjata s *výchovou k volnému času*. „Vytváření základů pro samostatné (v současné době i budoucí) společensky žádoucí naplňování volného času“⁵⁵, tak charakterizuje výchovu k volnému času B. Hájek. Podle J. Pávkové jde o výchovu, „která jedince seznámí s množstvím zájmových aktivit, poskytne mu v nich základní orientaci a pomůže mu na základě vlastních zkušeností v různých oborech najít oblast zájmové činnosti, která mu dá možnost uspokojení a seberealizace; vytváří tedy návyky pro budoucí trávení volného času“.⁵⁶

V rámci zájmových aktivit si jedinec pěstuje *kompetence k trávení volného času*: orientuje se v nabídce možností smysluplného trávení volného času, dle svých vlastních dispozic je schopen si vybrat odpovídající zájmové činnosti, své zájmy rozvíjí organizovaně individuálně i skupinově a umí odmítnout činnosti, které jsou společensky nevhodné.⁵⁷

Výchova k volnému času rozvíjí schopnosti žáků hledat ve volném čase hodnoty, vybírat si vhodné činnosti pro svůj rozvoj a učit se racionálně a hodnotně volný čas naplňovat. Vztahuje se k relaxaci, rekreaci, diváctví i participaci. Je neodmyslitelnou součástí všeobecného rozvoje osobnosti. Probíhá jak ve školním prostředí formou mezipředmětových témat ve všeobecně vzdělávacích předmětech, tak v mimotřídních činnostech a mimoškolním vzdělávání.⁵⁸

Povaha dobrovolnosti, která je charakteristická pro výchovu ve volném čase, se odráží i ve výchově k volnému času, kdy se jedinec může rozhodovat o své účasti a následném konání. Podněty ve výchově k volnému času přicházejí z různých zdrojů;

---

⁵³ **Reedukace** – „speciálně pedagogické postupy a metody zaměřené na rozvoj a zlepšení nerozvinutých funkcí nebo na úpravu porušených funkcí a to s přihlédnutím na celou osobnost postiženého, jako i na odstranění nežádoucích výsledků předcházející výchovy“. ĎURIČ, L.; BRATSKÁ, M. a kol. *Pedagogická psychologie: Terminologický a výkladový slovník*. 5. Svazek edice. Bratislava: Media Trade, spol. s r. o., 1997, s. 304

⁵⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. a kol. *Břetislav Hofbauer: Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, s. 61

⁵⁵ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 8

⁵⁶ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 18

⁵⁷ Srov. HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 14

⁵⁸ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 278

podílejí se na ní nejen dospělí se svými aktivitami a osobním zaměřením, ale i děti a mladí lidé, kteří jimi vyjadřují své potřeby, zájmy, přání a ambice. Dalšími zdroji jsou školní i neškolní prostředí a jeho výchovné a vzdělávací působení, taktéž současné potřeby společnosti. Specifické aktivity aktivního přístupu dětí a mladých lidí v rámci naplňování volného času umožňují osvojovat si znalosti, dovednosti a kompetence nejen v konkrétním zájmovém oboru, ale i k samotnému volnému času. Pomáhají rozvíjet zájem o volný čas jako životní hodnotu, pozitivní postoj k němu a vidět v něm potenciální zdroj dalších vhodných aktivit.⁵⁹

2.1.2 Funkce výchovy

Ve své Pedagogice volného času uvádí Jiřina Pávková čtyři základní funkce výchovy ve výchovných zařízeních, institucích a organizacích. Tyto funkce se plně prolínají i výchovným působením rodičů na děti v rámci rodiny:

- *Výchovně – vzdělávací* – žádoucí využívání volného času, získávání nových vědomostí, dovedností a návyků, rozvoj poznávacích procesů, sebehodnocení, pocity seberealizace a další. Jsou rozvíjeny prostřednictvím pestrých a zajímavých činností.
- *Zdravotní* – souvisí s životním stylem. Zdravé návyky odrážející se v pohybu a sportu jako protipólu k sedavým činnostem. Nemalou důležitost má duševní pohoda, kterou ovlivňuje výběr osob, se kterými volný čas trávíme, zdravotně nezávadné a příjemné prostředí. Přispívá i ke správné životosprávě, ke které by měla děti vést jak jejich rodina, tak obec i škola.
- *Sociální* – souvisí s procesem socializace, s utvářením pozitivních vazeb ve svém okolí. Komunikace a společenské chování, pocit sounáležitosti, spolupráce a rozvoj sociálních kompetencí nejsou rozvíjeny pouze v rodinném prostředí, ale zvláště významná je sociální funkce těch zařízení, která pracují s mladšími dětmi nebo přechodně plní funkce

---

⁵⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. a kol. *Břetislav Hofbauer: Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, s. 62

rodinné výchovy jako např. školní družiny, dětské domovy, domovy mládeže.

➤ *Preventivní a rozvojová funkce* – jde o prevenci rodinné i institucionální výchovy proti nežádoucím vlivům moderní společnosti. Sociálně patologické jevy deformují osobnost dítěte a prevencí umožňuje dítěti rozvíjet a utvořit si správné postoje vůči těmto jevům. Jakékoli závislosti (na alkoholu, kouření, počítačích, televizi...), kriminalita a delikvence, záškoláctví, šikana, vandalismus, intolerance, vyžadují preventivní přístupy. Prevence je realizována třemi směry:

- Primární – určena celé populaci, především části, která není narušená ani kriminálně riziková.
- Sekundární – zaměřuje se na kriminálně rizikové jedince a skupiny, také však na skupiny, u kterých je pravděpodobnost, že se mohou stát oběťmi.
- Terciální – její náplní je léčení a zabránění recidivy u zasažených jedinců a skupin, kteří se již stali aktéry patologických aktivit.⁶⁰

V životě současného člověka má volný čas a jeho výchovné zhodnocování neodmyslitelnou a důležitou úlohu. Ovlivňuje jeho denní a týdenní, celoroční i celoživotní rytmus. Volnočasové aktivity přináší nové znalosti, dovednosti a návyky, a poskytují velké možnosti celoživotního rozvoje osobnosti. V rámci těchto aktivit vznikají pozitivní sociální kontakty obohacené o pozitivní zážitky v emocionální sféře. Děti a mladí lidé si vytváří hodnotový systém, který je základem pro utváření jednotlivce, skupiny i celé mladé generace. „Volný čas se pro rostoucí počet příslušníků mladé generace stává prostorem mnohostranné volby, aktivity i spoluodpovědnosti za sebe i za druhé.“⁶¹

---

⁶⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 30 - 41

⁶¹ KAPLÁNEK, M. a kol. *Břetislav Hofbauer: Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, s. 69

2.2 Socializace

Člověk se od narození vyvíjí a zdokonaluje. Jeho sociální existence je založena na lidské vzájemnosti, která se zrcadlí v mnoha sociálních aktivitách, mezi které patří péče, učení a vedení, kultivace i výchova.⁶²

Chování, prožívání a zkušenosti jednotlivce ve společnosti studuje *sociální psychologie*. Zabývá se sociálními osobnostmi lidí v sociálních situacích a vztazích (např. utváření rolí a pozic jedince ve skupinách, vztahy a interakce osobnosti a skupiny, nebo jeho vrůstání do společnosti).⁶³

Sociální psychologie studuje jedince z hlediska jeho začleňování se do společnosti, utváření společenské stránky lidské osobnosti, čili její *socializaci*. Podle R. Kohoutka je to „proces učení, v němž si člověk osvojuje určitý systém poznatků, norem a hodnot, jež mu umožňují začlenit se do určité společnosti a aktivně se účastnit společenského života“.⁶⁴

M. Nakonečný socializaci definuje jako „proces seznamování se člověka s konkrétním kulturním prostředím jeho rodiny a osvojování si kulturních způsobů chování, ale i cítění a interpretace skutečnosti“.⁶⁵

Člověk svůj život od narození až do smrti prožívá jako člen určité společnosti a tím pádem žije pod stálým sociálním vlivem. Avšak je důležité, aby byl do této společnosti uveden tak, aby se v ní dokázal orientovat. Základy tedy dostává ve své rodině prostřednictvím rodinné výchovy. Zde probíhá tzv. primární socializace člověka a právě takto získává svou ranou sociální zkušenost pramenící z interakce mezi ním a rodiči, zejména z interakce matka – dítě. Emocionální aspekty tohoto vztahu se promítají také do snahy rodičů, vychovat své dítě dle norem kultury, ve které žijí.⁶⁶

Výchova v rodině dítěti poskytuje modely k napodobování a identifikaci. Dítě se setkává se základním modelem sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Rodina mu předává určité požadavky a normy, jejichž přijetí dociluje cestou

---

⁶² Srov. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, s. 7

⁶³ Srov. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakl. CERM, 1998, s. 3

⁶⁴ KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakl. CERM, 1998, s. 5

⁶⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997, s. 27

⁶⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997, s. 320

odměn a trestů. Ve všech těchto snahách se odráží makroprostředí rodiny, ale i další názory, orientace a formy způsobu života.⁶⁷

Socializace je interakční proces, ve kterém probíhá vzájemné působení – diskuze, konverzace – mezi jedincem a lidmi i celou společností, s její kulturou. Každý člověk se utváří jinak a socializací nevznikají stejné osoby, ale rozmanité individuality. To znamená, že socializace zahrnuje *individualizaci*, čili vznik a formování jedinečných osobností, které si osvojují lidské formy chování, především chování ve styku s lidmi, osvojují si jazyk, poznatky a hodnoty společnosti, formují si poznávací procesy, emoce a celou osobnost. To vše probíhá už v rodině od raného dětství, následně ve škole a posléze v různých institucích a společenských skupinách po celý život.⁶⁸

Socializace zahrnuje vývoj sociální *empatie* – více či méně citově podbarvené vztahy k sobě i jiným lidem; sociální *kontroly* – chování podle pravidel, zákonů, norem a požadavků dané společnosti; učení se sociálním rolím, postojům a *sebemonitorování* – osvojování si chování, které od jedince očekává společnost na základě jeho věku, pohlaví a dané situace. Díky těmto mechanismům dochází k *interiorizaci* – zvnitřňování sociálních hodnot, přání a norem, ideálů a tendencí, které jsou předpokladem žádoucí socializace.⁶⁹

2.2.1 Kultura

Americký kulturní antropolog R. Linton definuje kulturu jako “konfiguraci naučeného chování a jeho výsledků, jehož komponenty jsou sdíleny a předávány členy dané společnosti“.⁷⁰

Také M. Nakonečný udává definici kultury: „...uměle vytvořené životní prostředí a životní podmínky, které člověka produkují jako člověka, tedy v těch jeho

---

⁶⁷ Srov. ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, vyd. Karolinum, 1997, s. 273

⁶⁸ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 55

⁶⁹ Srov. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakl. CERM, 1998, s. 7

⁷⁰ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997, s. 30

charakteristikách, jež ho odlišují od zvířat, kromě jiného tím, že vytváří svět specificky lidských hodnot“.⁷¹

V rámci určité kultury je získávána *zkušenost*, která je pro vývoj a rozvoj osobnosti základním faktorem. Zkušenosti dítě získává už v rodině, která mu předává množství citů, disciplínu a základní požadavky kultury, do které se narodil. Vliv kultury tedy zprostředkovává rodinná výchova, posléze školní výchova a vzdělávání. Avšak kultura člověka ovlivňuje i nadále, setkává se s ní každý den v běžném životě díky hromadné komunikaci a sociální interakci.⁷²

Jako normy či regulativy lidského chování té které kultury fungují tzv. kulturní vzorce. Vyjadřují specifické odlišnosti konkrétních kultur a jsou nositeli psychologického vlivu kultury na člověka. Jedná se o systém norem, jenž limituje způsoby chování a prožívání jedince (sociální, estetické, etické a jiné hodnoty). Nedodržování tradic, obyčejů a zvyklostí, mravů, práva a tabu společnost odměňuje sankcemi, naopak jejich dodržování je pozitivně oceněno, což bývá pro jedince motivační.⁷³

Ve svém širokém významu z hlediska antropologie a sociologie zahrnuje kultura vše to, s čím se člověk nenarodí, ale:

- musí se naučit, aby mohl být hodnotným členem společnosti
- co přejímá od starších, čili sám nevytváří
- co je dílem mnoha dřívějších generací
- o co lidé pečují a co udržují
- co odlišuje danou společnost od jiných a zároveň ji stmeluje⁷⁴

V užším významu se pojem kultura „od šestnáctého století používá pro označení vybraných lidských činností, zejména uměleckých (tzv. vysoká kultura). Do ní patří literatura, výtvarné umění, hudba, případně i věda a filosofie“.⁷⁵

---

⁷¹ NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998, s. 194

⁷² Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997, s. 154

⁷³ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998, s. 190

⁷⁴ Srov. Internetová encyklopedie, *Wikipedie* [online]. [cit. 2014-1-13]. Dostupné na [www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura)

⁷⁵ Internetová encyklopedie, *Wikipedie* [online]. [cit. 2014-1-13]. Dostupné na [www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura)

2.2.2. Kultura jako umění

Kultura ve smyslu *umění* má v dnešní době jiný status, než tomu bylo v historii. Postavení umělce v době, kdy většina lidí neuměla číst a lidé se podstatné věci dozvídali z obrazů a hudby, bylo na nižší úrovni než v současnosti. Umělec byl pokládán za řemeslníka a umění v té době mělo především funkci vzdělávací, praktickou, možná i magickou. Až v patnáctém století, díky knihtisku, který umožnil tisknout básně, ilustrace a pojednání o architektuře a otevřely se nové možnosti vzdělávání, se přidává i funkce estetická.⁷⁶

Dnešní chápání umění má své počátky v době romantismu. Avšak rozlišit co vlastně umění je a co už není, je nesnadné. Navíc historický pohled na umění a jeho vývoj nám prozrazuje, že ani dnešní pojetí není konečné a bude se nadále vyvíjet.⁷⁷

„Mathew Arnold ve svém díle *Kultura a anarchie* z roku 1869 vymezil kulturu jako dokonalost, příjemnost a lehkost, to nejlepší, co bylo kdy myšleno a vyřčeno“.⁷⁸ Tím vytvořil nový obsah chápání umění, díky kterému se ve spojitosti s uměním začaly používat adjektivy jako *krásný, vulgární, působivý, populární, vysoký a nízký*.⁷⁹

Podle Ottova slovníku je umění „úmyslné tvoření nebo konání, jehož výsledek nad jiné výtvořky a výkony vyniká jistou hodnotou již při pouhém nazírání a vnímání, tj. hodnotou estetickou“.⁸⁰

Umění samo o sobě dokáže přesáhnout všechny hranice času, prostoru, historie a národních mezí. Tento přesah je stejného druhu jako duchovní přesah a umění tím získává jistou univerzálnost jako věda a filosofie. Každé umělecké dílo dokáže zasáhnout člověka uvnitř jeho nitra především svou intuicí a krásou, která pramení

---

⁷⁶ Srov. PAULÍČEK, M. *Nikdo se neodvážil říci, že je to nudné: Sociologie vysokého a nízkého umění*. Praha: SLON, 2012, s. 21

⁷⁷ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 16

⁷⁸ PAULÍČEK, M. *Nikdo se neodvážil říci, že je to nudné: Sociologie vysokého a nízkého umění*. Praha: SLON, 2012, s. 23

⁷⁹ Srov. PAULÍČEK, M. *Nikdo se neodvážil říci, že je to nudné: Sociologie vysokého a nízkého umění*. Praha: SLON, 2012, s. 23

⁸⁰ HORÁČEK, L. *Ottův slovník naučný*. Díl 26. Praha: Paseka: Argo, 1996, s. 170

v představivosti, v emocích a instinktech, ale i v rozumu a vůli. Člověk si v sobě nese některé propasti, nostalgie a skryté sny, které umění dokáže probudit a otevřít.⁸¹

Umění ve své podstatě přispívá k hlubšímu poznání člověka. Lidská existence ve světě je pro mnohé z nás velkým otazníkem, ale umění je jedním z prostředků sebereflexe a pochopení sebe sama.⁸²

Člověk se díky umění může dozvědět to, co by mu bez umění zůstalo utajeno. Umění je formou komunikace mezi lidmi, která je velmi specifická: „Informace sdělovaná v průběhu umělecké komunikace není formulovatelná a sdělitelná jinými než uměleckými prostředky. Její zvláštní povaha spočívá v tom, že se neobrací k některé jednotlivé psychické funkci, ale k celku psychických sil člověka. Umění tento celek reorganizuje a vytváří tak novou harmonii bytostných sil (rozumu, citu a vůle).“⁸³

Umění se vyjadřuje prostřednictvím *esteticky uspořádaných tvarů* (včetně ošklivosti – často slýcháváme, že něco je tak ošklivé, až je to krásné). Je smyslově vnímatelné a v jakémkoli provedení v sobě skrývá narážky na reálné formy existence. Jeho vývoj je spontánní, není omezován ani řízen požadavky normativní estetiky.⁸⁴

Umění přebývá především v duši člověka, oživuje ho a činí ho člověkem sociálním. Je tedy závislé na všem, co tělu a rozumu člověka předává lidské společenství – především tím jsou duchovní tradice a dějiny.⁸⁵

2.3 Výchova k umění – estetická výchova

Jako širší pojem estetickou výchovu uvádí Pedagogický slovník, kdy se výrazovými činnostmi rozvíjí umělecká tvořivost a umělecký pohled na svět.⁸⁶

Estetická výchova vychází z estetiky, z níž čerpá především teorii, a z pedagogiky, ze které čerpá metody, formy a metodiku výchovné práce. Je tedy

---

⁸¹ Srov. MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011, s. 43-44

⁸² Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 14

⁸³ ŠABOUK, S. *Krátký slovník koncepce pražského týmu pro studium vyjadřovacích a sdělovacích systémů umění*. Praha: Interní publikace ČSAV, 1977, s. 16

⁸⁴ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 18

⁸⁵ Srov. MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011, s. 44

⁸⁶ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 263

aplikovanou vědní disciplínou, jejímž cílem je formovat esteticky rozvinutou osobnost, která je schopna i ve všech svých aktivitách uplatňovat tyto získané schopnosti. Estetická výchova se zaměřuje na rozvoj a formování estetického vkusu, vnímání, emocí, potřeb a estetického hodnocení. Je vzájemnou interakcí mezi objektem a subjektem výchovy, vztah člověka k estetickým hodnotám se musí rozvíjet a podněcovat cílevědomě. Tento proces zvnitřňování estetických hodnot je nutno začít pěstovat a rozvíjet již v útlém věku. Je důležité, aby dítě vyrůstalo v esteticky kvalitním a na podněty bohatém prostředí a tím je mu umožněno tyto estetické hodnoty přijmout za své. Důležitou složkou formování jsou lidé a jejich vzájemné vztahy a také umění, jakožto reprezentant univerzální myšlenkově-emocionální zkušenosti lidstva. Estetická výchova plní důležitou úlohu nejen ve vztahu k umění, ale i ve vztahu k práci, k přírodě, k lidem a k jejich vzájemné komunikaci. Odráží se ve všech oblastech života.⁸⁷

Estetická výchova je ve všech zemích součástí kurikul všeobecného vzdělávání základních a středních škol. Také v České republice je jednou ze sedmi vzdělávacích oblastí ve *Standardu základního vzdělávání*, realizovaná prostřednictvím esteticko-výchovných předmětů a jejím cílem je u žáků rozvíjet estetické cítění, kultivace výtvarných a hudebních projevů, rozvoj schopností vnímat estetické hodnoty v lidském díle, v přírodě, v každodenním životě.⁸⁸

Výchova k umění se u nás také realizuje prostřednictvím základních uměleckých škol (dříve lidové školy umění). Tyto spadají do výchovy mimo vyučování a od roku 2010 byl pro ně Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vydán Rámcový vzdělávací program, na základě kterého si samy tvoří školní vzdělávací programy s platností od září 2012. Tím se zařadily do systému českého uměleckého školství a řídí se vyhláškou o základním uměleckém vzdělávání, č. 71/2005 Sb. ze dne 9. února 2005.⁸⁹

Základní umělecké školy (zkráceně ZUŠ) poskytují studium čtyř uměleckých oborů, kterými jsou hudební, výtvarný, taneční a literárně-dramatický. Děti mohou navštěvovat školy již od pěti let až do své dospělosti. Vyučuje se zde nejen přímou

---

⁸⁷ Srov. ĎURIČ, L.; BRATSKÁ, M. a kol. *Pedagogická psychologie: Terminologický a výkladový slovník*. 5. Svazek edice. Bratislava: Media Trade, spol. s r. o., 1997, s. 81-82

⁸⁸ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 59

⁸⁹ *Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání*, č. 71/2005 Sb [online]. Praha: MŠMT, © 2013 – 2014. [cit. 2014-1-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-71-2005-sb-1>>

pedagogickou činností ve vyučovacích hodinách (individuálně i skupinově), děti mohou také v rámci ZUŠ navštěvovat různé koncerty, divadla, ale samy se i účastnit na vystoupeních a soutěžích. Historie základních uměleckých škol, tehdejších sedmiletých ZHŠ – základních hudebních škol – spadá již do roku 1955, kdy byly vydány první obsáhlejší osnovy (výnos MŠK z 3. VIII. 1955).⁹⁰

Pokud se pozastavím nad samotným významem výchovy k umění, musím především poznamenat, že každé umění má své sociální hodnoty, svůj sociální význam a vliv. Umění má hodnotu estetickou a uměleckou a tato je hodnotou nejvyšší. Má totiž schopnost zvnitřnit určité *dobro lidského života* v člověku, který dokáže umění vnímat.⁹¹

Současnost nabízí dětem velké množství trávení volného času, ale platí však více, než kdy dříve, že jsou děti ohroženy negativními vlivy a nevhodná výchova nedokáže nasměrovat jejich hodnoty do budoucího života tak, aby byly prospěšné jak samy sobě, tak společnosti. Co přinese dítěti celoodpolední vysedávání u počítače, u televize, potulování se po ulicích a promarněný čas s partou mezi paneláky? A čím je obohaceno dítě, které je už od útlého věku vedeno rodiči k zájmovým činnostem – ať je to sport, hra na hudební nástroj, výtvarné umění apod., kterým se později věnuje aktivně, přenáší si tyto hodnoty do budoucna a dokáže je dále předávat? Odpovědí je, dle mého názoru, právě výše zmíněné dobro lidského života a lepší osobnostní vlastnosti dětí a mládeže, o které jsou děti nesprávnou výchovou ochuzené.⁹²

Pravý smysl lidského dobra má daleko větší a širší rozsah právě ve vztahu k umění. Umění má pro člověka nepostradatelnou a velmi podstatnou úlohu. Spočívá nejen v jeho autenticky lidském životě, ale navíc ještě v jistém nadlidském životě ducha, neboli toho, co je v něm věčné. Umění člověku přináší vidění mimo skutečnost, hledání skrytých významů věcí, možnost pronikání do tajemného světa krásy, bez nichž není život pro člověka možný.⁹³

Společnost má vůči umění také jisté povinnosti. Ty spočívají jak v respektování jeho duchovní důstojnosti, tak v zájmu o živoucí proces jeho tvorby a objevů, taktéž

---

⁹⁰ Srov. GREGOR, V.; SEDLICKÝ, T. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, s. p., 1990. s. 128

⁹¹ Srov. MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011, s. 56

⁹² Srov. FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 164

⁹³ Srov. MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011, s. 67-68

v posuzování uměleckých děl, které není ani snazší ani nezávaznější, než posuzování děl vědeckých či filosofických. Každé umělecké dílo v sobě nese skrytou pravdu, duchovní poklad, který nám předává svou prací umělec, jako autor uměleckého díla. Společnost musí vychovávat děti i dospělé k zodpovědnosti poznávat, vnímat a hodnotit umělecké výtvoř. Tato odpovědnost je nasměrována jak k umělci, tak k lidem samým, protože potřebují umění a krásu pro svůj život.⁹⁴

Naučit člověka plnohodnotně vnímat umění, to je jeden ze základních úkolů estetické výchovy.⁹⁵

2.4. Význam divadla

Co slovo *divadlo* vlastně znamená?

Divadelní slovník uvádí původ slova v řeckém *theatron*, což označuje místo, ze kterého se díváme jinam, kde je nám něco předváděno. Divadlo tedy dává možnost náhledu na něco, na nějakou událost. Posun náhledu na vztah mezi pohledem a pozorovaným objektem poskytuje budovu, kde se divadlo odehrává. Jako scéna či jeviště je divadlo označováno mezi sedmnáctým a osmnáctým stoletím. Až druhý posun pohledu na divadlo přináší označení pro umělecký druh, repertoár, dramatický žánr a další přenesené významy.⁹⁶

Důležitá je historická hodnota divadla. Prvopočátky divadelních aktivit jsou známy již kolem roku 3200 před naším letopočtem z Egypta, kdy se předváděla první náboženská rituální dramata. Následovalo řecké divadlo asi 600 př. n. l. se svými chóry při obřadech na počest Dionýsa. Asi 300 – 100 př. n. l. se rozvíjí římské divadlo hrami Plauta a Terentia.⁹⁷

Divadlo se nadále vyvíjelo po celém světě a má svou historii i v českých zemích. Ze středověku je známa satirická hra Podkoní a žák nebo fraška Mastičkář. Divadlo mělo velký význam také v době národního obrození, lidé v té době ještě neuměli všichni

---

⁹⁴ Srov. MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011, s. 72

⁹⁵ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 375

⁹⁶ Srov. PAVIS, P. *Divadelní slovník*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2003, s. 104

⁹⁷ Srov. HUGHES, J. *Velká obrazová všeobecná encyklopedie*. Praha: Naklad. Svojtka&Co., 1999, s. 508

číst, a tak mluvené slovo bylo pro ně velmi důležité. Možnost okamžitého působení na větší počet posluchačů – diváků – má tedy velký společenský dosah, autoři českého dramatu generace národního obrození vždy oceňovali možnost výchovně působit, ale všeobecně to platí i pro dobu moderní.⁹⁸

Divadlo udržuje společenský život, ať už ve městě či na vesnici. Lidé z různých vrstev se scházejí na představení, a to napomáhá demokratickému chápání společnosti. Prostřednictvím divadla dochází ke zdokonalování jazykové správnosti. Spisovný jazyk je užívám v převážné většině her a dialekt jen výjimečně.⁹⁹

Nemohu opomenout výchovný význam divadla ve vztahu k dětem a mládeži. Divadlo nenásilnou formou učí děti našim dějinám, mateřské řeči, hodnotnému trávení volného času a schopnostem emocionálního prožívání skutečností kolem sebe.¹⁰⁰ Děti se díky společenskému životu, do kterého divadlo patří, setkávají se základy slušného chování, s odpovídajícími požadavky na oblékání ve společnosti, s etiketou¹⁰¹.

Divadlo své diváky chce především pobavit, přesto je propagátorem nových myšlenek, kritikou společnosti a nositelem nových směrů. V divadle se divák nachází na rozhraní světa iluzí i faktů, v nejracionálnější skutečnosti i v abstrakci. Je jen na něm, jak tyto chvíle dokáže vnímat, prožívat a vstřebat, je na něm i na hercích, s jakými pocity budou odcházet z divadla. Divadlo je důležité jak pro osazenstvo hlediště, tak pro aktéry na jevišti.¹⁰²

---

⁹⁸ Srov. *Význam divadla v životě českého národa* [online]. [cit. 2014-2-5]. Dostupné na WWW: <<http://aldaril.ic.cz/skola/cj/20.doc>>

⁹⁹ Srov. URBÁNEK, F. *Dramatická literatúra 2. O divadle* [online]. [cit. 2014-2-5-]. Dostupné na WWW: <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1657/Urbanek_Dramaticka-literatura-2-O-divadle/1>

¹⁰⁰ Srov. URBÁNEK, F. *Dramatická literatúra 2. O divadle* [online]. [cit. 2014-2-5-]. Dostupné na WWW: <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1657/Urbanek_Dramaticka-literatura-2-O-divadle/1>

¹⁰¹ **Etiketa:** "Etiketa je soubor jistých zvyků a obyčejů ve vnějším styku společenském. Původ etikety je náboženský a vyjadřuje odvislost, úctu, bázeň před tím, jemuž se prokazuje." Chování.eu [online]. *Etiketa* [cit. 2014-2-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.chovani.eu/etiketa-a-jeji-historie/c57>>

¹⁰² Srov. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990, s. 71

3 Opera a její životnost

V této kapitole bych se chtěla dotknout jedné samostatné oblasti Jihočeského divadla, kterou je opera. Pracuji již dlouhou řadu let v Jihočeském divadle právě v souboru opery, a proto jsem se rozhodla věnovat jednu kapitolu přímo jejímu kulturnímu přínosu, kulturním hodnotám a její oblíbenosti či neoblíbenosti.

3.1 Umění a společnost

Umění je nedílnou součástí divadla. Umění může existovat bez divadla, ale divadlo bez umění je nemyslitelné. Každý počin v divadle je protkнут uměním, ať se to týká činohry, kde je umění herecké; opery, kde se snoubí umění pěvecké a herecké; baletní, kde je hlavním uměním tanec; a v našem divadle koneckonců i loutkoherecké, kde umělec musí zvládat přednes, vést loutku i hrát sám za sebe, včetně zpěvu. Neopomenutelné je i umění výtvarné, které se naplňuje při tvorbě scény a kostýmů.

Z hlediska společnosti je umění něco vyššího, něco, co není dáno každému člověku. Společnost si umělců váží, dokáže je ocenit a největším oceněním pro divadelního umělce je, když se mu divák vrací na další představení. Vztah člověka k umění se nezakládá na povinnosti. Je to jedna z možností, jak naplnit volný čas. Umění z tohoto pohledu stojí ve stejné rovině jako jakákoliv jiná zábava.¹⁰³

Člověk má svobodnou volbu, zda se ve svém volném čase rozhodne pro sport, návštěvu restaurace, četbu knihy nebo třeba modelování lodí. Zvolí si tu činnost, která ho zajímá, baví a ve které se cítí dobře. V případě, že se rozhodne navštívit divadlo, stane se divákem a odmění tím umělce, kteří se oddali umění v jeho neohraničenosti, pocitové otevřenosti, kráse a vznešenosti.¹⁰⁴

Umění si musí najít své adresáty a společnost ve své realitě je taková, že se těmito adresáty nemůže stát každý. Dotýkáme se zde otázky psychologického charakteru týkajícího se procesu vnímání. V hudební oblasti jde o slyšení a vnímání

¹⁰³ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 57

¹⁰⁴ Srov. VANĚK, J. *Způsoby estetického prožívání*. Praha: Galerie Z. Sklenář, 2009, s. 15

hudby, kterou se zabývá hudební psychologie, dotýká se také hudební estetiky a v neposlední řadě vlivu společenského působení a dosahu hudby, čímž se zabývá hudební sociologie.¹⁰⁵

Umění jakéhokoli druhu umožňuje člověku, ať již nějakým způsobem vzdělanému, či nevzdělanému, ale schopnému vnímat, jistou možnost transcendence. Člověk díky umění prožívá něco, co se vymyká realitě běžného života s jeho povinnostmi a shonem. Díky umění se člověk může zastavit, zklidnit, zamyslet, vcítit se do díla a zapřemýšlet o autorových pohnutkách. Díky umění člověk může, v přeneseném slova smyslu, prožívat životy jiných lidí z historie i současnosti. Může nahlédnout do jiných životních postojů, dotknout se nebezpečí, hrdinství, tajemna a hrůzy, ale i pocitů štěstí, lásky, přátelství a úspěchu.¹⁰⁶ Umění umožňuje člověku pohlédnout na svět jinými očima, zažít poznání, které není plánované a které ho svou přirozeností a bezprostředností naplňuje prožitkem a pocity mimořádnosti.

Ideální je představa, že si umění najde své adresáty v celé širší společnosti a tím se jeho hodnota zvyšuje. Umělecké dílo žije a utváří se ze stejných pramenů jako lidová zábava ve své prvotní fázi – a tím je život se svou neopakovatelností, ale i se svými stereotypy, konflikty, s lidskými tužbami, láskou i nadějí. Jeho námětem jsou tedy „jevy, které jsou člověku na všech stupních vzdělanosti vlastní. Nad těmito společnými tématy schází se umělec se svým publikem. Umění ze života vzniká a do života vstupuje.“¹⁰⁷

3.2 Hudba a zpěv

V celé historii světa se ještě nikdy nenašel nikdo, kdo by dokázal dát uspokojivou definici toho, co je to hudba. Avšak celé generace před námi – a snad i po nás – si uvědomují sepjetí hudby se životem. Hudba totiž nikdy netrvá sama o sobě, ale utváří se a žije v obecném společenském dění. V těchto souvislostech

---

¹⁰⁵ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA agency, 2001, s. 10

¹⁰⁶ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 68

¹⁰⁷ GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 58

hudbou lidstvo vyjadřuje své bojechtivé myšlenky a postoje, záštity i věrné naděje v dobách těžších i lehčích. Hudba vždy obsahovala citový náboj své doby.¹⁰⁸

Hudba je považována za bezprostřední potřebu člověka, protože existuje u všech lidských společenství bez ohledu na rasu, stupeň historického vývoje a druh společenského zřízení. První umělecké projevy, jako nástěnné jeskynní malby, kultovní sošky, ornamenty, zpěv a tance, byly nalezeny už u člověka homo sapiens (asi 80 000 - 10 000 let př. n. l.). Prozrazují nám je archeologické nálezy primitivních hudebních nástrojů, jimiž jsou chřestítka, škrabky, bubínky, píšťalky a další. Hudba se rozvíjela podle společenské potřeby. Utvářela se magická kultovní hudba, ukolébavky pro děti, válečné tance za účelem povzbuzení a zapálení.¹⁰⁹

Vzájemná souvislost se předpokládá mezi počátky zpěvu a artikulované řeči, protože obě tyto specificky lidské činnosti jsou závislé na rozvoji příslušných mozkových center (sluchový aparát, paměť a další) a náležitým velmi dobrým vybavením fonačního aparátu (fonace = tvoření hlasu), který je u člověka vyvinut na výrazně lepší úrovni než u kteréhokoli jiného biologického druhu. Jde především o hlasivky, rty, rychle pohyblivý jazyk, stavbu a stav hrtanu a zvětšené rezonanční dutiny.¹¹⁰

„V nejširším slova smyslu je zpěv estetický zvukový projev hlasu živého organismu, který chápeme hudebně. Běžně používáme výrazu *zpěv* pro charakteristicky hudebně intonovanou a rytmizovanou řeč.“¹¹¹ Nelze říci, že by zpívat dokázal výhradně člověk, protože hovoříme i o zpěvu ptáků. Avšak člověk svým uměním dokáže dát zpěvu výraz, který docílí díky napětí tvořených tónů, tempu, artikulaci, frázování, dynamice, akcentaci. Používá drive (pohybové napětí), timing (načasování), agogiku (oživení hudebního výrazu deformací rytmu).¹¹² Smysl toho, co zpěvák zpívá, je dosažen těmito výrazovými prostředky, které zároveň oslovují a upoutávají posluchače.

Různé hudební styly vyžadují různá provedení zpěvu, která se odráží v jeho náročnosti. Proto si dovolím tvrdit, že jistě bude pro zpěváka náročnější zpívat operu

¹⁰⁸ Srov. JUNGSMANN, S. *Hudba přítelkyně*. Brno: Schneider, 1997, s. 5

¹⁰⁹ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA agency, 2001, s. 31

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 32

¹¹¹ GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 77

¹¹² Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 63

než lidovou píseň (ač právě opera má své kořeny v lidové písni a až historický vývoj nám přináší zpěv operní¹¹³), že taktéž se bude folkovému zpěvákovi zpívat snáze než rockové hvězdě. Důraz v tomto porovnání kladu především na výše zmíněné výrazové prostředky, které jsou adekvátně více či méně využity.

Zpěv je základní položkou opery. V opeře se hudba spojuje se slovem, umožňuje tím dát zpívanému slovu obrovské emoce, které bychom jinde jen velmi těžko hledali. Opera dokáže u diváka docílit koncentrace, zaujmout jeho pozornost svými jevištními postavami, kterými jsou právě zpívající herci.¹¹⁴

3.3 Opera

V hudebním divadle – opeře – příběhy ztvárňují zpívající lidé, za doprovodu orchestru ve větším, ale nezřídka i menším složení. „V opeře je buď vše, nebo podstatná většina příběhu hudebně propracována a hercův výkon je zde zpěvný nebo zpěvný z větší části.“¹¹⁵

Opera je náročná ve svých požadavcích na soulad hudebního přednesu zpívajících herců s hrajícími hudebníky v orchestru. Orchester doprovází vše, co se odehrává na jevišti, tedy nejen scénický zpěv, ale celý dějový průběh hry. Proto opera nevyužívá volné improvizace zpracování textu, jak je umožněno herci básníkovi, který improvizuje, nýbrž má pevně dané vazby příběhu na základě textu a vede pěvce ve všech oblastech jeho projevu podle představ hudebního skladatele v notovém předpisu.¹¹⁶

Opera je divadelní útvar a prolíná se všemi společenskými kruhy, které vyžadují pozornost. Vznikla na rozhraní 16. a 17. Století, a to jako divadlo dvorské. Vyznačovala se již tehdy mimořádnou interpretační náročností, která se promítala do ekonomického zatížení, jež si mohla v té době dovolit pouze vládnoucí aristokracie. Tematika oper byla spjata s antickými náměty, které sloužily k oslavě vládnoucí vrstvy šlechticů a králů. Opernímu divadlu netrvalo příliš dlouho, než se z dvorských výšin přiblížilo

¹¹³ Srov. WAGNER, R. *Opera a drama*. Praha: Paseka, 2002, s. 21

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 21

¹¹⁵ HOSTOMSKÁ, A. *Opera, průvodce operní tvorbou*. Brno: NS Svoboda, 1999, s. 10

¹¹⁶ Srov. HOSTOMSKÁ, A. *Opera, průvodce operní tvorbou*. Brno: NS Svoboda, 1999, s. 10

obyčejným lidem a i tematicky se angažovalo v chudších vrstvách. Stalo se soběstačnou institucí a hledalo přízeň publika nejen mezi měšťany, ale i mezi plebejskou vrstvou.¹¹⁷

V roce 1637 bylo v Benátkách otevřeno první veřejné divadlo a zájem diváků z řad měšťanů byl získán oslnivou podívanou a podmanivostí umění zpěvu. To však také otevřelo brány tvorbě nových kompozic. Problematika námětů se věnovala tomu, co nové publikum přímo prožívalo, do opery pronikl současný život, i když zprvu jen ztvárňovaný jednoaktovkami komického rázu.¹¹⁸

Období, ve kterém proniká do oper tematika současného života lidí a ve kterém se opera nejvíce přiblížila obyčejným lidem, je období romantismu. Pominula doba honosných a historických antických témat a Claudia Monteverdiho (1567-1643), jako zástupce baroka a otce opery.¹¹⁹

Za reformátory opery jsou svým individualistickým přístupem, který vede k uvědomování rozporů mezi jedincem a společností, ve které na člověka doléhá tlak společnosti v podobě ekonomických i politických sil, považováni němečtí skladatelé Christoph Willibald Gluck (1714-1787) a Richard Wágner (1813-1883).¹²⁰

Další významná osobnost opery pochází z období romantismu a jedná se o Wolfganga Amadea Mozarta (1756-1791). Ten se zasloužil o díla dokazující, že hudba je projevem doby a divák opeře uvěří především díky tomu, že téma je ze současného života. Do oper se promítal romantický názor na lid a lidovost.¹²¹ V jeho díle se slučují dvě linie: italský vzor a tzv. singspiel (domácí lidová hra se zpěvy).¹²²

Kde opera vznikla? Její vznik si připisuje Itálie a známý smysl italského národa pro zpěv vynesl operu do mezinárodního prostředí. Mezi nejznámější italské skladatele patří Gioacchino Rossini (1792-1868), Giuseppe Verdi (1813-1901) a Giacomo Puccini (1858-1924). Všichni byli mistři belcantové opery, tedy opery, kde je hlavní a vůdčí složkou zpěv a orchestr zpěváky pouze doprovází. Ovšem především Verdi byl

---

¹¹⁷ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 16

¹¹⁸ Srov. HOSTOMSKÁ, A. *Opera, průvodce operní tvorbou*. Brno: NS Svoboda, 1999, s. 11

¹¹⁹ Srov. TROJAN, J. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001, s. 18-19

¹²⁰ Srov. VÁLEK, J. *Evropská opera; Dějiny hudby II. část*. 1994, s. 37

¹²¹ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 18

¹²² Srov. VÁLEK, J. *Evropská opera; Dějiny hudby II. část*. 1994, s. 46-47

virtuózním tvůrcem, kterému i pro nejdramatičtější scény vystačil nejjednodušší orchestr a dílo neztratilo nic na své působnosti.¹²³

Z období romantismu nemohu zapomenout na Ludwiga van Beethovena (1770-1827) a Carl Maria von Webera (1786-1826), kteří svým dílem romantismus představují nejen v námětech, nýbrž i v hudbě. Nezapomenutelný je Beethovenův *Fidélío*¹²⁴ a Weberův *Čarostřelec*.¹²⁵ Zcela záměrně zmiňuji tyto uvedené skladatele, protože jsem se chtěla dotknout především hodnoty a smyslu opery pro diváka. Především romantismus, který je duchovní atmosférou celého 19. století, se divákovi přiblížil nejvíce a díla, která vznikala na přelomu 19. a 20. století, byla poslední, jež divák přijímal bezprostředně a přirozeně, která chápal a prožíval, kterým věřil a která jsou nedílnou součástí současných repertoárů ve všech divadlech provozujících operní tělesa. Proč je tomu tak, to se pokusím vysvětlit v následující kapitole.

3.4 Romantická a moderní opera

Otázky rozdílu historické a současné opery a jejího přijímání divákem, se mi promítají do myšlenek již dlouhou dobu, po kterou jsem zaměstnána v Jihočeském divadle.

Opera přináší nejen klasická, ale i současná díla, avšak jejich markantní rozdílnost se odráží v tom, co si divák v repertoáru divadla vybere, tedy čemu dá přednost. Klasická operní díla věhlasných světoznámých autorů si nesou svou historickou hodnotu a počátkem 20. století už nebyla překonána. Současnost nemá autory, kteří by byli schopni napsat tak působivé opery jako tvořili italští - Verdi, Rossini a Puccini, němečtí - Mozart, Beethoven a Weber, ruští - Glinka, Musorgskij a Borodin nebo Francouz George Bizet. Nelze zapomenout ani na české skladatele, jejichž díla se stala taktéž světoznámými a jsou to především Bedřich Smetana (1824-1884), Antonín Dvořák (1841-1904), Zdeněk Fibich (1850-1900) a hudebně realistický Leoš Janáček (1854-1928).

---

¹²³ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 23-24

¹²⁴ Srov. HOSTOMSKÁ, A. *Opera, průvodce operní tvorbou*. Brno: NS Svoboda, 1999, s. 70

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 213

Právě Janáček už je představitelem moderní tvorby v opeře. Jeho nestylizovanost a syrovost, postrádající synchronizaci, se odráží v deklamačním slohu, který Janáček přináší.¹²⁶ Jedná se o „způsob zhudebnění textu respektující přízvuky a délky slabik“¹²⁷, řeč je zhudebněna co nejbližší hovorové mluvě. Tento typ oper je příznačný pro dobu po první světové válce, kdy operní jazyk hledal nová výraziva a začal experimentovat.

3.4.1 Znaky moderní opery

Moderní opera se vyznačuje specifickým přístupem skladatelů k tvorbě. Snažili se svá díla odlišit od minulých forem, hledali svůj vlastní hudební jazyk. Tím do jejich děl proniká zvýšená míra poetizace, idealizace a abstrakce, čímž nahrazují nedostatek divadelní charakterizace a názornosti, které byli dříve nositeli přirozenosti a spontánnosti.¹²⁸

Syntetičnost hudebního divadla se rozpadá, namísto dirigenta mnohdy hlavní úlohu přebírá režisér a autor se spoléhá na jeho konečné zpracování. Skladatel se při komponování vědomě dopouští deformace textu za účelem jeho zveličení. Tento přístup kompozice se vyznačuje rozeklanou, klikatou zpěvní linií s velkými, napjatými a nezpěvnými intervaly (v partu se nachází ještě množství údajů k přednesu)¹²⁹. Jaký dojem ze zpěvu může pak mít divák? Jednoznačně nabývá dojmu nesouvislosti a rozbitosti zpěvu, mnohdy působícího neharmonicky. Divák postavě na jevišti nevěří, nemá možnost se tedy do ní vcítit a prožívat její příběh s ní. Postavy moderní opery zůstávají divákovi vzdálené, jelikož postrádají charakteristický výrazný zpěv a nepromlouvají k němu hudebním jazykem, který je pro něj běžný a srozumitelný. Často skladateli nezbývá, než neucelený zpěv budící dojem atomizace podepřít v rámci zachování hudební souvislosti ucelenou hudební formou v orchestru.¹³⁰

---

¹²⁶ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 35

¹²⁷ Tamtéž, s. 121

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 38

¹²⁹ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 266-267

¹³⁰ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 39-41

V moderní opeře dochází k tomu, že divák není schopen rozlišit jednotlivé postavy v opeře, protože postrádají konkrétní hudební charakter, stávají se pro něj nereálné. Divák postavy nechápe, proto ho dílo zpravidla nebaví a jen těžko udržuje pozornost.¹³¹ Autor se těmito snahami o originalitu v žádném případě nepřibližuje publiku, ba naopak - ztrácí s ním kontakt.

Pokud se divadla vracejí k dílům 20. století, pak v jejich repertoáru představují pouze jakési zpestření, nikoli jeho oporu. Tituly, jež jsou hodny reprezentovat toto období, mohou být spíše bonbónkem pro znalce a náročnější část hudebního publika, avšak běžný divák se k těmto dílům staví rezervovaně.¹³²

3.4.2 Znaky romantické opery

Romantická opera je charakteristická obecným hudebním jazykem, který vzniká ze společenské potřeby a z postoje k životu. Tu plnily např. venkovská píseň, kostelní zpěv, taneční, vojenská a obřadní hudba apod.¹³³

Pocitová sféra romantické hudby fungovala intonačním spojením hudby každodenní (užité, účelové a zábavné) s hudbou svébytně uměleckou. Mohla tak vzniknout vážná hudba, jejímiž nosnými prvky byla melodie¹³⁴, rytmus, harmonie, a to i v barvě zvuku (témbru).¹³⁵

Postavy romantických oper jsou na jevišti věrohodné, mají své psychologické životy a jsou čitelné díky výraznému zpěvu. Opera je divadlo hudební a úkolem takového divadla je interpretovat příběhy postav tak, aby jim divák uvěřil, aby se mohl s nimi citově ztotožnit.¹³⁶ Navíc mají postavy romantických oper nezaměnitelné charaktery jak příběhové, tak v hudebním projevu, pro diváky jsou rozlišitelné, a toto postavy moderních oper ve své roztržitosti postrádají.

---

¹³¹ Srov. FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 87

¹³² Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 43

¹³³ Srov. VÁLEK, J. *Evropská opera; Dějiny hudby II. část*. 1994, s. 65

¹³⁴ Srov. FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 78

¹³⁵ Srov. tamtéž, s. 38

¹³⁶ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 390

Jednomu z nejvýznamnějších skladatelů romantismu – G. Puccinimu – bylo znalci vytýkáno, že se snaží publiku ustoupit a zalíbit. Pokud si však jeho ústupky zhodnotíme střízlivým pohledem, zjistíme, že vlastně jen úspěšně aplikoval obecně platné *zásady dobrého, bezprostředně působivého divadla*. A těmi jsou:

- V první řadě správně zvolený, přitažlivý a společensky závažný námět.
- Dále srozumitelný umělecký jazyk, schopný něco sdělit, předat.
- Přehledná forma a emotivnost.
- Široké rozpětí dramatických kontrastů (v divadle jsou prostředkem názornosti).
- Výrazná melodika a charakterizace postav.
- Orchestrální doprovod s vyváženým zvukem, nekryjícím zpěv.
- Správný timing (správně odhadnuté časové dimenze).¹³⁷

3.5 Divácká opera

A jaké požadavky na operu má samotný divák? Jeho očekávání splňuje krásný zpěv a výrazné melodie charakterizující postavy v příběhu. Na základě toho si může vytvořit k postavám vztah a dokáže je rozlišit mezi ostatními v průběhu celého díla. Divák má potřebu uvěřit postavám jak v jejich hudebním, tak i hereckém projevu a potřebuje uvěřit, že příběh je opravdu příběhem právě těchto postav. Divák se rozhodl navštívit operu, a proto má potřebu mít vědomí opery: pocít *příběhu interpretovaného hudbou*. Potřebuje cítit přirozenou celistvost hereckého a hudebního projevu, oceňuje autorovy i režisérovy nápady ve zpracování, nebrání se překvapení a vynalézavosti. Tyto potřeby diváka jsou součástí umělecké komunikace, probíhající v divadle mezi divákem a všemi zainteresovanými na jevišti.¹³⁸

Opera má své zákonitosti, na kterých staví svou oblíbenost u diváků. Především mezi ně patří skutečnost, že divadlo předvádí příběh. V příběhu musí být vyhraněné situace a vyhraněné charaktery, které na tyto situace reagují. Středem pozornosti diváka je v divadle člověk – v opeře je to tedy zpívající herec. V opeře musí příběh formulovat hudba (nikoli ho jen doprovázet), a to především díky vhodně intonovanému zpěvu

¹³⁷ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 54

¹³⁸ Srov. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 191

s adekvátními výrazovými prostředky. Hudba v opeře je médiem k vytvoření důvěrného vztahu diváka k postavě a i celé opeře.¹³⁹

V případě, že se divák ocitá v divadle, kde jsou všechny jeho požadavky splněny, je spokojený a do divadla se rád vrací. Opera splňující všechny výše zmíněná kritéria se stává *diváckou operou* a neztrácí na své hodnotě ani postupem času.

---

¹³⁹ Srov. GREGOR, Č. *Divácká opera*. Praha: H&H, 1996, s. 119

4. Jihočeské divadlo a jeho návštěvnost

Díky ekonomické ředitelce paní Ing. Janě Dvořákové, která mi poskytla potřebné interní materiály, mohu ve své bakalářské práci použít údaje o návštěvnosti Jihočeského divadla v přehledu za posledních 10 let mého působení zde. Také jsem vděčná za vstřícnost kolegyně z obchodního oddělení, jež mi poskytly informace o akcích Jihočeského divadla pro diváky.

Jihočeské divadlo se snaží přilákat diváky nejen dramaturgicky zajímavými tituly svých představení, ale také různými akcemi, které probíhají většinou dlouhodobě. Patří mezi ně, kromě propracovaného programu pro předplatitele¹⁴⁰, tzv. „Studentské středy“, které studentům přináší znatelné snížení ceny vstupného a možnost přijít do divadla v neformálním oblečení. Jako představení jsou záměrně vybírány atraktivní tituly a složení diváků není kombinováno s předplatiteli. Některá vybraná představení spadají do této akce i přesto, že se nehrají právě ve středu, ale pak jsou náležitě označena v předprodeji i na internetových stránkách divadla. V rámci této akce se měsíčně odehrají tři až čtyři představení.¹⁴¹

Další akcí jsou představení pro rodiče s dětmi, kde je plné vstupné pro rodiče, avšak pro děti zdarma. Tato představení se hrají v dřívějším čase, zpravidla od sedmnácti hodin.

Dvě až tři představení za měsíc odehraje Jihočeské divadlo jako akci „Sleva pro seniory“. Zde je také výrazně snížené vstupné a dřívější čas začátku představení, taktéž od sedmnácti hodin.¹⁴²

Ještě nemohu zapomenout na stálou slevu pro studenty na všechna představení, která činí třicet procent z běžného vstupného a slevu pro děti do patnácti let, jež je padesát procent z běžného vstupného.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Srov. *Předplatné* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit.2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/predplatne>>

¹⁴¹ Srov. Akce „*Studentská středa*“ [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/studentske-stredy>>

¹⁴² Srov. Akce „*Sleva pro seniory*“ [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/program>>

¹⁴³ Srov. *Vstupenky* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/vstupenky>>

Také budova Malého divadla nabízí akci s názvem „Jiná úterý“. Opět se jedná o zvýhodněné vstupné pro studenty, divadlo hraje dvakrát do měsíce představení svá, ale i hostujících divadel.¹⁴⁴

Jihočeské divadlo má ve své nabídce i zvýhodněné vstupné na otáčivém hledišti v Českém Krumlově, a to v rámci rodinných a školních představení. Rodinné vstupné se vztahuje na běžná večerní představení. Školní představení se pro školy na výletech hrají zpravidla od deseti hodin dopoledne v měsíci červnu.¹⁴⁵

Tímto výčet aktivit Jihočeského divadla na přilákání diváků však nekončí. Divadlo pořádá zájezdy a vozí svá představení za diváky do jiných měst Jihočeského kraje. Není však ani výjimkou, že vyjíždí až do moravských koutů naší republiky. Kromě představení pořádá také koncerty. V rámci Jihočeského kraje diváci mohou zhlédnout koncerty sborové, ale i velkovýpravné s celým orchestrem Jihočeského divadla. Navíc ve své kamenné budově nabízí běžná školní představení, různé besedy k premiérám a výstavy obrazů ve foyeru divadla.

Nemohu opomenout baletní školičku, kterou Jihočeské divadlo provozuje již dlouhou řádku let, nyní ji již patnáctým rokem vede baletní mistr Mgr. Sergej Škalikov. Školička vychovává baletky i tanečnický s velkou budoucí perspektivou v oboru klasického baletního tance, děti jsou aktivními účastníky v různých představeních, především operního souboru. Navštěvují ji děti předškolního i školního věku, ale i studující mládež.¹⁴⁶

Jihočeského divadlo si v návštěvnosti stále drží standardní pozice a své diváky neztrácí. Důkazem toho jsou tabulky návštěvnosti, které přikládám v průřezové formě v příloze své bakalářské práce, ze kterých je patrné, že procentuálně si Jihočeské divadlo stále drží svou úroveň (viz. Přílohy 1. – 6.). Do roku 2003 fungovalo Jihočeské divadlo jako třísouborové a od roku 2004 byla k divadlu připojena loutkohra Malého divadla. Pro zřizovatele Jihočeského divadla, město České Budějovice, se tato možnost zdála strategicky výhodná, a proto je od roku 2004 Jihočeské divadlo čtyřsouborové.

---

¹⁴⁴ Malé divadlo, akce „Jiná úterý“ [online]. České Budějovice: JD. © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/program>>

¹⁴⁵ Otáčivé hlediště, vstupenky [online]. České Budějovice: Provozovatel JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.otacivehlediste.cz/vstupenky/ceny-2014>>

¹⁴⁶ Baletní školička [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/balet/baletni-skola>>

Nabízí tedy představení činohry, opery, baletu a loutkohry. Přiblížilo se tak i těm nejmenším divákům, které především loutkohra oslovuje.

Jak jsem se již zmínila, nejsem v Jihočeském divadle pouze divákem, ale také aktivní členkou souboru opery. Jsem tedy aktivní účastnicí v představeních a krátký přehled své působnosti nabízím v příloze své bakalářské práce (viz. Příloha č. 8).

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámit čtenáře s historií Jihočeského divadla, jeho strukturou a funkcí ve volném čase dětí i dospělých. Hodnota a význam Jihočeského divadla jsou nevyčísitelné. Je důležité především svým pozitivním přínosem všem, kteří jeho představení navštíví, ať už to jsou děti toho nejtítlejšího věku s rodiči, děti předškolního věku s mateřskou školkou, děti školního věku se školou, děti se základní uměleckou školou, mládež z domovů mládeže a internátů, vysokoškoláci či samotní dospělí, kteří do divadla chodí tzv. „za kulturou“.

Ve své práci jsem chtěla vyzdvihnout velký význam volného času a výchovy k volnému času, která se prolíná socializací člověka, jeho vrůstáním do kultury společnosti, do které se narodil a ve které žije. Právě spojitost volného času a umění je mezi dalšími možnostmi trávení volného času velmi důležitou hodnotou.

Umění člověka obohacuje v každém směru jeho vnímání, avšak i toto vnímání umění prochází určitým vývojem, čili je potřeba vychovat člověka k umění, naučit ho umění vnímat. V tomto ohledu má kromě rodiny a školních institucí důležitou úlohu především volný čas dětí i dospělých.

Divadlo, stejně i naše Jihočeské divadlo, nabízí velké možnosti výchovy ve volném čase a k volnému času, kde se člověk setkává s uměním ve všech jeho formách a odnáší si z představení a koncertů zážitky, které jinde jen těžko nalezne. Pěstování návyků navštěvovat divadlo a učit se vnímat umění je v Jihočeském divadle dáno jeho čtyřsouborovostí, jež obsáhne veškeré věkové kategorie od těch nejmladších diváků až po seniory.

Zařadila jsem i kapitolu týkající se problematiky opery, protože se mne bezprostředně týká a mám k ní nejbliže z pozice svého zaměstnání. Chtěla jsem v ní nastínit především otázky očekávání diváka a splnění či nesplnění jeho očekávání. Kapitola jasně objasňuje, za jakých podmínek a proč jsou či nejsou divákova očekávání splněna a tím odpovídá na otázku životnosti opery jako takové, která si nese svou nepopíratelnou historickou hodnotu. Myslím si, že tuto hodnotu nikdy neztratí, protože se v současnosti nenašli tak věhlasní skladatelé jako v dřívějších dobách a tím pádem klasická opera nebyla překonána. Proto si ji divák žádá a zůstává jí věrný.

Při hledání informací o nabídce akcí Jihočeského divadla, jeho fungování i návštěvnosti, jsem se setkala s velkou ochotou všech mnou oslovených zaměstnanců JD, avšak z pozice diváka bych přivítala, kdyby divadlo poskytovalo svým divákům transparentnější přehled o své činnosti např. v podobě veřejně publikovaných výročních zpráv, jako tomu je u jiných organizací. Na nic podobného jsem však nenarazila. Nicméně, osobně si myslím, že Jihočeské divadlo má velmi přehledně zpracované internetové stránky a diváci si mohou, pokud mají možnost přístupu na internet, potřebné informace vyhledat touto cestou.

Seznam literatury

1. KAZILOVÁ, Z. a kol. *Jihočeské divadlo*. České Budějovice: E. W. A. edition, 1990. ISBN 80-900175-0-9.
2. JANOTA, D.; KUČERA, J., P. *Malá encyklopedie české opery*. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-236-8.
3. CÍFKA, S.; BOK, V. a kol. *Jihočeská vlastivěda; Literatura – Divadlo*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984. TS/65; 43-006-84.
4. MAŘÍKOVÁ, B.; LOUCKÁ, M. *Devadesát není sto*. Praha: Professional publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-99-3.
5. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
6. ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, vyd. Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-534-3.
7. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
8. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv, *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
9. NAHRSTEDT, W. *Freizeitpädagogik*, In HIERDIES, Helmwart (Hg.) *Taschenbuch der Pädagogik*. Bd. 1. Baltmansweiler: Pädagogischer Verlag 1986.
10. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
11. KAPLÁNEK, M. a kol. *Břetislav Hofbauer: Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-999-999-9.
12. HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.
13. ĎURIČ, L.; BRATSKÁ, M. a kol. *Pedagogická psychológia: Terminologický a výkladový slovník*. 5. Svazek edice. Bratislava: Media Trade, spol. s r. o., 1997. 80-08-02498-4.

- 14.** ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- 15.** KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakl. CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
- 16.** NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2.vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0628-1.
- 17.** NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- 18.** NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.
- 19.** PAULÍČEK, M. *Nikdo se neodváží říci, že je to nudné: Sociologie vysokého a nízkého umění*. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-097-1.
- 20.** KULKA, J. *Psychologie umění*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7.
- 21.** HORÁČEK, L. *Ottův slovník naučný*. Díl 26. Praha: Paseka: Argo, 1996. ISBN 80-7185-440-9.
- 22.** MARITAIN, J. *Odpovědnost umělce*. Praha: Triáda, 2011. ISBN 978-80-87256-46-6.
- 23.** ŠABOUK, S. *Krátký slovník koncepce pražského týmu pro studium vyjadřovacích a sdělovacích systémů umění*. Praha: Interní publikace ČSAV, 1977.
- 24.** GREGOR, V.; SEDLICKÝ, T. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, s. p., 1990. ISBN 80-7058-131-X.
- 25.** FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. ISBN 978-80-246-0965-2.
- 26.** PAVIS, P. *Divadelní slovník*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2003. ISBN 80-7008-157-0.
- 27.** HUGHES, J. *Velká obrazová všeobecná encyklopedie*. Praha: Naklad. Svojtka&Co., 1999. ISBN 80-7237-256-4.
- 28.** GREGOR, Č. *Divácká opera: Přímluva za to, aby se opera vrátila k divákovi*. Praha: H&H, 1996. ISBN 80-86022-08-0.
- 29.** VANĚK, J. *Způsoby estetického prožívání*. Praha: Galerie Z. Sklenář, 2009. ISBN 978-80-904315-1-5.

30. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA agency, 2001. 80-902912-0-1.
31. JUNGSMANN, S. *Hudba přítelkyně*. Brno: Schneider, 1997. ISBN 80-85796-11-2.
32. WAGNER, R. *Opera a drama*. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-483-2.
33. HOSTOMSKÁ, A. *Opera, průvodce operní tvorbou*. Brno: NS Svoboda, 1999. ISBN 80-205-0578-4.
34. TROJAN, J. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-348-8.
35. VÁLEK, J. *Evropská opera; Dějiny hudby II. část*. 1994. Učební skriptá.

Internetové zdroje

1. *O divadle* [online]. České Budějovice: JD, © 2002– 2009 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/o-divadle>>
2. *Bellarie* [online]. Český Krumlov: Státní hrad a zámek Český Krumlov, © 2006 – 2007 [cit. 2014-3-9]. Dostupné na WWW: <http://www.castle.ckrumlov.cz/docs/cz/zamek_zahrada_bellar.xml>
3. *Jihočeské divadlo* [online]. České Budějovice: JD, © 2002– 2009, Personální obsazení JD [cit. 2013-12-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/kontakty>>
4. Internetová encyklopedie, *Wikipedie* [online]. [cit. 2014-1-13]. Dostupné na www: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura>>
5. *Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání, č. 71/2005 Sb.* [online]. Praha: MŠMT, © 2013 – 2014. [cit. 2014-1-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-71-2005-sb-1>>
6. *Význam divadla v životě českého národa* [online]. [cit. 2014-2-5]. Dostupné na WWW: <<http://aldaril.ic.cz/skola/cj/20.doc>>
7. URBÁNEK, F. *Dramatická literatura 2. O divadle* [online]. [cit. 2014-2-5-]. Dostupné na WWW: <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1657/Urbanek_Dramaticka-literatura-2-O-divadle/1>
8. Chování.eu [online]. *Etiketa* [cit. 2014-2-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.chovani.eu/etiketa-a-jeji-historie/c57>>
9. *Předplatné* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit.2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/predplatne>>
10. Akce „*Studentská středa*“ [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/divadlo/studentske-stredy>>
11. Akce “*Sleva pro seniory*“ [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/program>>
12. *Vstupenky* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/vstupenky>>

- 13.** Malé divadlo, akce „*Jiná úterý*“ [online]. České Budějovice: JD. © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/program>>
- 14.** Otáčivé hlediště, *vstupenky* [online]. České Budějovice: Provozovatel JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.otacivehlediste.cz/vstupenky/ceny-2014>>
- 14.** *Baletní školička* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/balet/baletni-skola>>
- 15.** *Faust a Markétka* - archiv JD [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv/porad/432-faust-a-marketka>>
- 16.** *Archiv JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv>>
- 17.** *Repertoár opery JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/opera/repertoar>>
- 18.** *Externí spolupráce – ansámbl opery JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/opera/ansambl>>

Přílohy

Příloha č. 1 – Návštěvnost JD r. 2001

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	9 971	39	13 054	599	76%
<i>únor</i>	7 419	30	10 037	501	72%
<i>březen</i>	9 583	35	11 176	475	85%
<i>duben</i>	8 714	30	11 361	490	77%
<i>květen</i>	8 862	35	12 376	616	72%
<i>červen</i>	11 026	22	13 595	2 609	81%
<i>červenec</i>	11 894	20	12 144	3 573	98%
<i>srpen</i>	15 278	25	15 938	4 675	96%
<i>září</i>	3 951	13	4 838	663	82%
<i>říjen</i>	6 370	29	8 867	350	68%
<i>listopad</i>	9 389	39	12 771	628	75%
<i>prosinec</i>	9 082	40	12 674	601	80%
CELKEM	111 539	357	138 831	15 780	80%
z toho					
čínohra	52 629	187	61 263	7 178	86%
opera	44 120	116	56 719	7 510	78%
balet	10 113	34	15 061	696	67%
Ostatní akce	4 677	20	5 788	396	81%
CELKEM	111 539	357	138 831	15 780	80%

Příloha č. 2 – Návštěvnost JD r. 2003

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	8 673	36	12 184	736	71%
<i>únor</i>	8 418	33	10 916	537	77%
<i>březen</i>	8 507	33	10 793	536	79%
<i>duben</i>	7 529	31	9 458	618	80%
<i>květen</i>	6 733	32	8 800	510	77%
<i>červen</i>	9 373	16	9 456	2 969	99%
<i>červenec</i>	12 932	21	13 416	4 532	96%
<i>srpen</i>	13 787	22	13 952	6 245	99%
<i>září</i>	3 235	12	4 238	313	76%
<i>říjen</i>	6 954	29	9 263	509	75%
<i>listopad</i>	8 353	37	10 849	650	80%
<i>prosinec</i>	8 625	35	10 735	743	80%
CELKEM	103 119	337	124 060	18 898	83%
z toho					
čínohra	45 760	172	52 286	8 421	88%
opera	40 585	119	50 847	7 813	80%
balet	13 619	34	17 540	2 342	78%
Ostatní akce	3 155	12	3 387	322	93%
CELKEM	103 119	337	124 060	18 898	83%

Příloha č. 3 – Návštěvnost JD r. 2005

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	7 131	41	10 610	548	67%
<i>únor</i>	8 068	47	10 600	577	76%
<i>březen</i>	7 821	53	11 238	460	70%
<i>duben</i>	9 884	53	12 649	770	78%
<i>květen</i>	8 347	49	10 234	533	82%
<i>červen</i>	14 481	43	16 687	3 401	87%
<i>červenec</i>	16 944	44	21 331	6 074	79%
<i>srpen</i>	13 897	24	14 247	5 324	98%
<i>září</i>	5 435	12	5 907	1 577	92%
<i>říjen</i>	8 136	48	9 716	523	84%
<i>listopad</i>	9 274	56	11 755	597	79%
<i>prosinec</i>	14 810	93	17 899	914	83%
CELKEM	124 228	563	152 873	21 298	81%
z toho					
čínohra	54 789	194	62 342	12 171	88%
opera	30 064	107	40 552	5 393	74%
balet	9 705	37	15 328	1 621	63%
loutkohra	26 067	213	30 210	1 584	86%
Ostatní akce	3 603	12	4 441	529	81%
CELKEM	124 228	563	152 873	21 298	81%

Příloha č. 4 – Návštěvnost JD r. 2007

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	8 628	51	10 391	800	83%
<i>únor</i>	8 374	50	10 956	662	76%
<i>březen</i>	10 109	63	12 319	865	82%
<i>duben</i>	8 241	53	10 698	631	77%
<i>květen</i>	9 233	57	12 324	742	75%
<i>červen</i>	22 537	47	24 112	6 378	93%
<i>červenec</i>	17 959	36	18 331	7 213	98%
<i>srpen</i>	16 100	25	16 100	6 987	100%
<i>září</i>	1 808	6	1 828	594	99%
<i>říjen</i>	10 392	67	13 269	885	78%
<i>listopad</i>	10 291	61	12 084	860	85%
<i>prosinec</i>	13 791	93	17 015	1 477	81%
CELKEM	137 463	609	159 427	28 094	86%
z toho					
čínohra	57 527	205	62 024	15 062	93%
opera	35 619	117	44 451	8 734	80%
balet	10 898	35	15 593	1 901	70%
loutkohra	29 835	232	32 650	1 939	91%
Ostatní akce	3 584	20	4 709	458	76%
CELKEM	137 463	609	159 427	28 094	86%

Příloha č. 5 – Návštěvnost JD r. 2009

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	11 789	61	14 707	1 359	80%
<i>únor</i>	10 218	56	12 639	1 214	81%
<i>březen</i>	12 989	57	15 316	1 395	85%
<i>duben</i>	9 926	54	11 675	1 072	85%
<i>květen</i>	7 642	37	9 696	707	79%
<i>červen</i>	25 172	47	26 136	8 040	96%
<i>červenec</i>	21 468	38	21 938	9 836	98%
<i>srpen</i>	17 590	30	17 827	8 476	99%
<i>září</i>	10 822	34	11 715	2 785	92%
<i>říjen</i>	9 610	49	10 828	1 084	89%
<i>listopad</i>	9 202	51	10 833	880	85%
<i>prosinec</i>	11 486	65	13 500	1 136	85%
CELKEM	157 914	579	176 810	37 984	89%
z toho					
čínohra	61 422	203	65 713	17 642	93%
opera	43 372	125	51 356	14 945	84%
balet	11 189	33	14 740	2 197	76%
loutkohra	38 143	201	40 318	2 777	95%
Ostatní akce	3 788	17	4 683	423	81%
CELKEM	157 914	579	176 810	37 984	89%

Příloha č. 6 – Návštěvnost JD r. 2011

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	10 322	50	13 279	1 143	78%
<i>únor</i>	9 328	53	12 164	977	77%
<i>březen</i>	13 216	58	15 398	1 333	86%
<i>duben</i>	10 167	55	11 719	1 005	87%
<i>květen</i>	6 021	34	7 590	566	79%
<i>červen</i>	16 858	37	19 389	7 111	87%
<i>červenec</i>	18 988	43	22 295	8 814	85%
<i>srpen</i>	15 366	32	17 341	14 751	89%
<i>září</i>	5 745	17	6 438	2 282	89%
<i>říjen</i>	8 402	51	10 832	791	78%
<i>listopad</i>	12 397	62	13 188	1 117	94%
<i>prosinec</i>	13 525	79	15 580	1 434	87%
CELKEM	140 335	571	165 213	41 324	85%
z toho					
čínohra	59 683	193	65 900	21 609	91%
opera	30 649	94	37 426	14 360	82%
balet	19 485	58	25 812	2 562	75%
loutkohra	27 683	209	31 895	2 488	87%
Ostatní akce	2 835	17	4 180	305	68%
CELKEM	140 335	571	165 213	41 324	85%

Příloha č. 7 – Návštěvnost JD r. 2013

<i>Období</i>	<i>prodáno vstupenek</i>	<i>počet představení</i>	<i>kapacita míst</i>	<i>tržby tis. Kč</i>	<i>návštěvnost</i>
<i>leden</i>	7 788	40	10 286	985	76%
<i>únor</i>	9 417	49	11 463	1 135	82%
<i>březen</i>	9 543	53	12 968	1 161	74%
<i>duben</i>	10 058	55	11 974	1 302	84%
<i>květen</i>	2 582	23	2 904	85	89%
<i>červen</i>	15 909	35	20 140	6 489	79%
<i>červenec</i>	14 957	26	16 310	8 721	92%
<i>srpen</i>	18 908	32	19 276	9 837	98%
<i>září</i>	5 047	16	5 662	1 428	89%
<i>říjen</i>	8 880	54	12 678	832	70%
<i>listopad</i>	12 728	65	14 868	1 108	86%
<i>prosinec</i>	11 539	64	14 052	1 299	82%
CELKEM	127 356	512	152 581	34 382	83%
z toho					
čínohra	47 797	160	54 288	16 662	88%
opera	35 813	102	44 640	11 543	80%
balet	15 001	47	21 467	3 217	70%
loutkohra	26 506	178	14 128	2 873	188%
Ostatní akce	2 239	25	3 662	87	61%
CELKEM	127 356	512	138 185	34 382	92%

Příloha č. 8

Mé osobní působení v Jihočeském divadle

Do souboru opery Jihočeského divadla jsem nastoupila 1. března roku 1993. Letos jsem v Jihočeském divadle jednadvacátým rokem.

Mou první premiérou v roce 1993 bylo představení *Faust a Markétka*, jejímž autorem je Giuseppe Verdi. Opera Jihočeského divadla toto představení tehdy uváděla v režii Květoslavy Ondrákové – Sýkorové, pod taktovkou Petra Chromčáka a dramaturgicky spolupracoval Jan Panenka. Měla jsem ještě možnost setkat se na jevišti se Štěpánkou Hraničkovou v roli Markétky a Zbyňka Brabce v roli Fausta.¹⁴⁷

Následovalo mnoho dalších premiér a pořadů v rámci Jihočeského divadla. Z oper uvádím například:

- L. Janáček - *Její pastorkyňa* (premiéra v roce 1993),
- G. Verdi - *Rigoletto* (1994, 2002 na otáčivém hledišti v Českém Krumlově, 2012 opět v Jihočeském divadle),
- P. I. Čajkovskij - *Eugen Oněgin* (1995),
- A. Dvořák - *Rusalka* (1997 v JD i na otáčivém hledišti v Č. Krumlově, posléze znovu obnovená v Č. Krumlově premiérou v r. 2009),
- A. Dvořák - *Jakobín* (2004),
- G. Verdi - *Bohéma* (1994, 2010),
- G. Verdi - *Síla osudu* (v JD i v Č. Krumlově 2008),
- C. M. Weber - *Čarostřelec* (v JD i v Č. Krumlově v režii Z. Trošky 2009),
- G. Puccini - *Tosca* (2013)
- G. Bizet - *Carmen* (21. února 2014).

---

¹⁴⁷ Srov. *Faust a Markétka* - archiv JD [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv/porad/432-faust-a-marketka>>

Z operet a muzikálů bych ráda uvedla příkladem:

- F. Lehár - *Země úsměvů* (1994),
- F. Loewe - *My fair Lady* (1995),
- F. Hervé - *Mam'zelle Nitouche* (1995 a podruhé v r. 2007),
- J. Strauss - *Cikánský baron* (1997 a znovu v JD i v Č. Krumlově 2007),
- E. Kálmánovu - *Čardášová princezna* (2006),
- J. Suchý, K. J. Erben, F. Havlík - *Kytice* (2010),
- J. Herman a M. Stewart - *Hello Dolly* (2012 – ještě stále v repertoáru).

Nechci opomenout ani operní dílo pro děti od Jindřicha Felda, který jej napsal podle Karla Čapka – *Pošťácká pohádka*. Svou první premiéru v JD měla Pošťácká pohádka v únoru 1997, znovuobnovena byla v roce 2004 a hraje se pro děti dodnes.¹⁴⁸ V celkovém součtu jsem prozatím v Jihočeském divadle měla možnost účinkovat v sedmdesáti osmi premiérách.

Kromě oper, operet a muzikálů uvádí soubor opery Jihočeského divadla také další pořady jako například koncerty (vánoční, novoroční, k různým výročím, profilové večery, sborové koncerty atd.), představení složené z písní známých osobností jako např.:

- retrorevue *Med ve vlasech* s písněmi Jiřího Suchého,
- *Vyvěste fangle* s písněmi divadla Semafor,
- *Operománie* s melodiemi Smetany a Dvořáka
- *Rendez-vous s paní operetou* s operetními melodiemi.¹⁴⁹

Účinkování v těchto pořadech je pro nás jako aktéry na jevišti příjemným zpestřením našeho repertoáru a podle ohlasů publika taktéž nevšedním zážitkem pro diváky.

---

¹⁴⁸ Srov. *Archiv JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv>>

¹⁴⁹ Srov. *Repertoár opery JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/opera/repertoar>>

Jihočeské divadlo v posledních letech úspěšně spolupracuje s českými a zahraničními umělci a díky tomu máme možnost účinkovat na jevišti například s:

- Evou Urbanovou (Rusalka - Č. Krumlov 2005),
- Kyunghyem La z korejského Soulu (Síla osudu – Č. Krumlov 2008),
- Raúlem Melo z Havany (Síla osudu – Č. Krumlov 2008),
- José Curou z Argentiny (Komedianti – Č. Krumlov 2011),
- Radkou Fišarovou (Divotvorný hrnec – Č. Krumlov 2013),
- Rafaelem Alvarezem z Mexika (La Bohème 2010),
- WeiLong Taem z čínské Šanghaje (Otello 2009, Komedianti 2011, Tosca 2013, Nyní a navždy/Sedlák kavalír 2013, Carmen 2014)
- Olgou Romanko - ruskou dramatickou sopranistkou (Sedlák kavalír 2013).¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Srov. *Externí spolupráce – ansámbl opery JD* [online]. České Budějovice: JD, © 2002-2009 [cit. 2014-3-5]. Dostupné na WWW: < <http://www.jihoceskedivadlo.cz/opera/ansambl> >

Příloha č. 9 – Letohrádek Bellarie v Českém Krumlově

Příloha č. 10 – Faust a Markétka, G. Verdi (1993)

Příloha č. 11 – Země úsměvů, F. Lehár (1994)

Příloha č. 12 – My Fair Lady, F. Loewe (1995)

Příloha č. 13 – Rigoletto, G. Verdi (1995)

Příloha č. 14 – Poštářská pohádka, J. Feld (1997)

Příloha č. 15 – André Chénier, U. Giordano (2001)

Příloha č. 16 – Veselá vdova, F. Lehár (2002)

Příloha č. 17 – Marta, F. von Flotow (2005)

Příloha č. 18 – Mam'zelle Nitouche, F. Hervé (2007)

Abstrakt

ČECHOVÁ, A. *Jihočeské divadlo – jako fenomén trávení volného času*. České Budějovice. 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky.

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Klíčová slova: volný čas, kultura, umění, divadlo, historie divadla, opera, estetická výchova, socializace, děti, mládež, dospělí.

Cílem bakalářské práce bylo seznámit s historií a strukturou Jihočeského divadla a především s jeho funkcí v návaznosti na volný čas dětí, mládeže a dospělých. Tento význam se prolíná jak výchovou ve volném čase a k volnému času, tak procesem socializace a přijímání kultury, do které se jedinec narodil. Spojitost volného času a umění je velmi významná. Obohacuje člověka ve všech směrech jeho vnímání a prožitků. Avšak i v tomto je zapotřebí výchovy – naučit člověka vnímat a prožívat umění. Umění jako výtvarná, herecká a hudební oblast, to vše zahrnuje divadlo. Divadlo je jednou z nenásilných forem estetické výchovy a trávení volného času.

Abstract

South-Bohemian theatre - the phenomenon of leisure time

Key words: Leisure time, culture, art, theatre, history of the theatre, opera theatre, aesthetic education, socialization, children, youth, adults

Point of this bachelor thesis was to introduce the history and structure of South-bohemian theatre, especially its function and connection to leisure time of children, youth and adults. This introduction should take place through education, leisure time, also in socialization process and by gaining the knowledge of the culture, the subject was born in. The connection of leisure time and the art is very significant. It enriches the person in all aspects of his experiences and perceptions. Although its very important to teach the subject how to approach and observe art. Theatre is a syncretic environment in which the musical, dramatic and artistic fields are tightly connected. Theatre is one of the nonviolent forms of how to spend the leisure time and simple way to aesthetic education.